

**REPRODUKCIJA
ZNANJA ALI
NEZNANJA V
VISOKEM
ŠOLSTVU V
REPUBLIKI
SLOVENIJI**

Monografija - povzetek

Majda Prijon

Josip Zohil

REPRODUKCIJA ZNANJA ALI NEZNANJA V VISOKEM ŠOLSTVU V REPUBLIKI SLOVENIJI

Dr. Majda Prijon
Dr. Josip Zohil

Povzetek monografije

1. IZHODIŠČA

1.1 Opredelitev temeljnih problemov in namen raziskave

Vpliv informacijskega obdobja že krepko čutimo, čeprav traja relativno kratek čas. Informacije in nove informacijske tehnologije srečamo v vseh bistvenih sestavinah gospodarskega in družbenega življenja. Posebno obliko informacije predstavlja znanje. V tem kontekstu obravnavamo znanje kot poseben pojav v sklopu informacij: predstavlja metodo uporabe informacij za doseganje ciljev. Znanje je bistvena prvina sodobnih tehnoloških procesov; v mnogih primerih so informacije celo njihovi edini produkti. Hitra rast novih tehnologij (novih znanj) pa je mogoča le ob vse večjem vključevanju človeške ustvarjalnosti v te procese.

Z vidika organizacije in ekonomike informacij in posebej znanja moramo poudariti multiplikativne lastnosti informacije: materialne produkcijske faktorje (na pr.: surovine, energijo ...) z uporabo potrošimo, isto informacijo pa lahko uporabljamo velikokrat, ne da bi jo pri tem porabili, ne da bi jo pri tem uničili. Nasprotno, njeno uporabljanje omogoča pospešeno reprodukcijo dodatnih informacij. Druga pomembna lastnost informacije in znanja je konvertibilnost: informacije (znanje) lahko v velikem deležu nadomeščajo materialne in energetske vire. Iz omenjenega sledi, da z uporabo informacij in znanja povečujemo dodano vrednost in bogastvo tistega ali tistih, ki so za njihovo proizvodnjo in porabo usposobljeni.

Republika Slovenije (RS) ima mnogo bolj omejene (klasične) produkcijske vire kot bogatejše države. Če se RS želi približati stopnji razvoja nekaterih svojih sosed, mora s svojimi skromnimi viri dosegati mnogo večje učinke kot njene sosede. Tehnične možnosti za hitro rast pa nudi ravno znanje (raziskovanje, prenos in uporaba znanja). V nalogi izhajamo iz predpostavke, da sta razvoj in uporaba znanja nujni prvini uspešnega in hitrega razvoja RS.

Upoštevati moramo tudi posebnosti RS:

- v zadnjem desetletju so propadli številni industrijski razvojni oddelki¹,
- delež zaposlenih z visokošolsko izobrazbo je že desetletja znatno manjši kot v razvitih sosednih državah² in
- velika večina doktorjev znanosti (skoraj 90 %) je zaposlena na univerzi in v paradržavnih službah³.

Univerze so že v industrijskem obdobju pomembno vplivale na svetovni gospodarski razvoj. V gospodarsko uspešnih podjetjih je bil relativno velik delež zaposlenih z univerzitetno izobrazbo in posamezne gospodarske veje se niso mogle razvijati brez ustrezne kadrovske "podpore" univerz. Obenem so le-te s svojim raziskovalnim delom pospeševale družbeni razvoj. Nekateri celo menijo, da bi morale univerze s svojo dejavnostjo usmerjati gospodarski in družbeni razvoj.

¹ Tancing, P., (2000), *Javni apel na poslanke in poslance Državnega zbora*, Združenje raziskovalcev Slovenije, Ljubljana.

² Zohil et al., (1985), *Znanje in inovacijska dejavnost na Obali*, VPS, Portorož.

³ Černetič, M. (1998), *Razvoj človeških virov – primer podiplomskega študija v Sloveniji*, Organizacija, letnik 31, šte. 7, september 1998.

V RS ima torej univerza (visoko šolstvo), ki zaposluje velik delež raziskovalno usposobljenega kadra, odgovorno nalogo nosilca gospodarskega in družbenega razvoja.

Statistični podatki o rasti števila študentov v visokem šolstvu RS kažejo, da sta državna in visokošolska politika naredili prve korake za izboljšanje kadrovske strukture v RS. Tej akciji je sledil neverjetno velik odziv povpraševalcev in ponudnikov visokošolskega izobraževanja:

V visokem šolstvu je močno naraslo število študentov (1998/99 – 1992/93 je indeks rasti 199,78⁴)⁵. O izjemno povečanem povpraševanju po visokošolskem študiju priča tudi podatek, da so mnogi študenti, ki se niso mogli vpisati v redne programe izobraževanja, našli vire sredstev in so se vpisali kot izredni. V obdobju 1988 do 1998 se je BDP na prebivalca v RS povečal le za 18,2 odstotka (po podatkih CIA World Factbook), desetina prebivalstva RS pa je leta 1998 zaslužila kar 70 % vseh prihodkov v RS⁶. Velik delež relativno obubožanih študentov je veliko investiralo v svoje visokošolsko izobraževanje. Kljub izjemno negativnim trendom socialnega prestrukturiranja RS in ob močno zmanjšanem številu kadrovskega štipendij (indeks 1997/1990 = 41,00⁷) so se študenti odločali za šolanje; od njega so torej pričakovali veliko.

Visokošolske ustanove so podprle državno politiko; nastali so mnogi novi visokošolski programi. Tudi v primerih, ko so imele visokošolske inštitucije močno zasedene kadrovske in prostorske zmogljivosti, so, ob skromnem povečanju kadrovske zmogljivosti, znatno povečale število vpisanih študentov.

Doslej navedena dejstva kažejo na skoraj idealne razmere za uresničevanje prej omenjenih dolgoročnih ciljev razvoja RS: povpraševalci so odlično reagirali na ukrepe visokošolske izobraževalne politike RS; povpraševanja po študiju ni bilo potrebno vzpodbujati z dodatnimi investicijami (npr. štipendijami). Odporov pa ni bilo niti na strani ponudnikov izobraževalnih storitev. Ravno obratno: visokošolske inštitucije se še danes intenzivno borijo za pridobivanje novih izobraževalnih programov in študentov. Ob tem se zastavlja vprašanje, ali sta državna politika in visoko šolstvo izkoristila te izjemno ugodne pogoje za uresničitev gospodarskih in družbenih ciljev RS ali pa sta zasledovala druge cilje?

Prvi pomislek o njihovi uspešnosti je naslednji: hitre (kvantitativne) rasti visokošolskega izobraževanja v RS ni spremljala ustrezna rast raziskovalno razvojnih aktivnosti⁸, zaradi česar je sporna kvaliteta in uporabnost znanj, ki jih pridobijo študenti v visokošolskem izobraževanju v RS. Mreža reprodukcije znanja⁹ v RS je že več let zelo šibka prav pri svojem izvoru (ustvarjanje znanj, njihova selekcija in prenos v prakso). Stanje se iz leta v leto slabša.

Drugi podatki, ki osvetljujejo posebne interese državne politike in visokega šolstva, so:

- povečal se je predvsem delež izrednih študentov in študentov, ki plačujejo šolnine (Indeks rasti rednih študentov 1998/99 – 1992/93 znaša 141,79, izrednih pa 310,59¹⁰). Visokošolske inštitucije so omejevale redni študij, ki ga je financirala država. Na ta način so številne študente preusmerjale v izredni študij. Pri tem so uporabljale različne prijeme: za izredne študente so razpisovale več izpitnih rokov, le-ti niso imeli obveznih laboratorijskih vaj, izrednim študentom "so znale" predstaviti študijsko snov v zgoščeni obliki (v 1/3 ur, ki so predvidene za redni študij) itd.,

⁴ Število študentov v akademskem letu 1998/99 vključuje 10.570 absolventov s statusom študenta. Če od skupnega števila študentov (74.642) odštejemo omenjene absolvente, potem znaša indeks rasti 171,49.

⁵ Statistični letopis Republike Slovenije, Ljubljana, leto 1995, str. 121-125; leto 1999, str. 122-126.

⁶ Alkalaj, M., Delo, 02.04.2000.

⁷ Statistični letopis Republike Slovenije: leto 1991, str. 514, leto 1999, str. 133.

⁸ Tancing, P., (2000), *Javni apel na poslanke in poslance Državnega zbora*, op. cit.

⁹ Kot mrežo reprodukcije znanja razumemo organizacijsko strukturo velikega števila neodvisnih subjektov (posameznikov ali skupin) z ohlapnimi medsebojnimi vezmi, ki jih povezujejo isti cilji (projekti, izumi itd), vodijo pa jih skupni standardi (oz. temeljne informacije) in interdisciplinarna vedenja. Ob vsakem dodatnem subjektu se sinergijsko povečuje intelektualni kapital mreže in posameznika in izboljša se razmerje med inputi in outputi.

¹⁰ Statistični letopis Republike Slovenije, Ljubljana, za leto 1995, str. 121-125; za leto 1999, str. 122-126.

- povečali so se vpisi na tiste študijske smeri, na katerih je v RS relativno več diplomantov kot v gospodarsko razvitih evropskih državah¹¹.

Teoretično je mogoče na področju šolstva ustvariti maksimalne dobičke z večanjem števila študentov (večanje prihodkov) in dajanjem minimalnega znanja (minimizacijo stroškov)¹². Če upoštevamo specifično koncentracijo raziskovalnega kadra na univerzah v RS in skoraj popolno inovativno mrtvilo raziskovalcev, lahko zaključimo, da je v RS skromna produkcija novega znanja. Zato je ob velikem povpraševanju (rasti števila študentov) umestna domneva, da se v visokem šolstvu v RS predvsem maksimira dobičke, ne pa reproducira znanja. V teh pogojih je smiselno preveriti tudi skrajni primer, ko inštitucije dajejo študentom napačno ali v praksi popolnoma neuporabno znanje, da ustvarijo videz, da študenti le dobijo nekaj znanja za plačano šolnino: maksimizacija dobička z reprodukcijo neznanja.

Mnoge "laboratorijsko idealne" tehnologije se v praksi ne uveljavijo. K družbeni ekonomiki pa prispevajo le tiste, ki jih uspe praksa učinkovito uporabiti. Zato nas ne zanimajo tiste proizvodnje znanja, ki se zaključijo z njegovo stvaritvijo (ali objavo v znanstveni reviji), ampak predvsem tista, ki najdejo pot v prakso in so tam učinkovito izkoriščena. Najkvalitetnejše so torej tiste mreže reprodukcije znanja, ki temeljijo na raziskovalnem delu (produkciji znanj) in imajo verifikacijo in aplikacijo v praksi. Mreže reprodukcije znanja, ki nimajo verifikacije v praksi, imenujemo mreže reprodukcije neznanja. Takšna opredelitev je smiselna tudi zaradi tega, ker je obseg znanj že zelo velik, ogromno pa je tudi število znanj, ki jih je praksa sprejela (ali pa so ugodni pogoji, da jih bo). Jasno je, da bodo tisti subjekti v mreži reprodukcije znanj, ki imajo izkušnje pri delu v praksi, znali bolje selekcionirati znanja, ki imajo večje zglede za uporabo. To velja tudi za univerze: na univerzi potekajo raziskave, univerzitetni učitelji objavljajo, prenašajo znanja na študente itd. V teoretičnem smislu se torej univerza lahko vključuje v mreže reprodukcije znanja ali pa v mreže reprodukcije neznanja.

Specifična dogajanja na trgu visokošolskega študija pa utrjujejo domnevo, da visokošolske inštitucije niso izkoristile relativno ugodnih pogojev za reprodukcijo znanja, ki jo je omogočalo izjemno veliko povpraševanje.

Tako kot vsak kompleksen sistem, mora biti tudi izobraževalni nadzorovan, mora omogočati tudi preverjanje svojega vpliva na organizacijo in ekonomiko znanja. Sproti mora ugotavljati omejevalne dejavnike za doseganje ciljev, da bi jih lahko pravočasno odpravljali. V obdobjih nenormalno velikega povpraševanja in/ali ponudbe, hitrega tehnološkega razvoja, hitrih sprememb¹³ itd. potrebuje trg visokošolskega izobraževanja (ki je izjemno pomembna dobrina za dolgoročni družbeni razvoj) še posebej skrben nadzor. Odgovorni državni funkcionarji pa zatrjujejo, da nadzoru hitro razvijajočega se šolstva niso kos¹⁴.

Kljub tem podatkom o zelo nenavadni mreži reprodukcije znanja v visokem šolstvu v RS, je mogoče, da ima visoko šolstvo dobre korekcijske mehanizme in da je že odpravilo anomalije, ki so jih ustvarili nenavadna rast povpraševanja, specifični interesi zbirokratizirane države in neobičajno velika hitrost, s katero nekateri izredni študentje pridobivajo diplome¹⁵. Zato je smiselno raziskati, kakšno je stanje v praksi. Ali se v visokošolski praksi v RS reproducira znanje ali neznanje? Kako se v njej uresničujejo interesi družbeno močne države, univerz in za študij izjemno zainteresiranih študentov?

¹¹ Že leta 1995. je bilo pri nas 36% študentov vpisanih na poslovne in družbene vede, medtem jih je bilo v Evropski uniji le 25%. Ravno na te šole pa se pri nas povečuje delež vpisanih študentov (Svet za visokošolstvo RS, Gradivo za pripravo izhodišč ..., 1997).

¹² Načinov minimizacije stroškov je mnogo: učijo slabo usposobljeni učitelji, ki imajo nižje urne postavke; učijo upokojeanci itd.

¹³ Šele leta 1999. so politiki RS začeli obravnavati nekatere finančne nepravilnosti v visokem šolstvu v RS iz leta 1996, ki jih je odkrilo Računsko sodišče.

¹⁴ Bistvo zapleta je po Z. M. (državni sekretar pri MŠŠ) besedah povezano s hitrim razvojem portoroške visoke šole v fakulteto (Ivelja, R., *Protestni pohod iz Kopra v Ljubljano*, Dnevnik, 28.03.2000).

¹⁵ Kontler – Salamon, J. (1999), *Z anonimko proti dekanji*, Delo, 26.02.1999.

1.2 Predmet in omejitve raziskave

Predmet raziskave je visokošolska politika RS, ki jo bomo proučevali na primeru Univerze v Ljubljani (UL) in še posebej njene članice Fakultete za pomorstvo in promet (FPP). FPP je značilna predstavnik hitre rasti visokošolskega izobraževanja v RS. Je relativno stara (skoraj 40 let) ustanova, ki se je več desetletij razvijala v okviru UL, pri tem pa je bila dokaj avtonomna.

Predmet proučevanja je obdobje od študijskega leta 1992/1993 do študijskega leta 1998/1999, to je obdobje hitre rasti števila študentov v RS, torej obdobje izrazitega povečanja mreže šol, ali bolj točno izobraževalnih programov in možnosti prenosa znanja na študente (širjenje mreže reprodukcije znanja).

FPP je vse od svoje ustanovitve izobraževala kadre po svetovnih standardih, saj so se njeni diplomanti zaposlovali po celem svetu ali pa so pretežni del svojega dela opravljali na svetovnem trgu v menjavi s strokovnjaki iz podjetij zunaj bivše Jugoslavije. Mnogo bolj kot številne fakultete v RS je bila s svojimi kadri prisotna na svetovnem trgu, kjer je tudi verificirala svoje standarde dela. Izbor FPP pomeni, da bomo preučevali delovanje visokošolskega sistema RS na tistem segmentu, ki je izvorno (zgodovinsko) zelo kvaliteten (verificiran na svetovnem trgu).

O FPP so bili v javnosti že objavljeni mnogi podatki, zato bomo lahko raziskavo obogatili tudi z analizo le-teh. Kmalu po njihovi objavi je UL sprejela pravilnik o tajnih podatkih in s tem raziskovalcem skoraj onemogočila dostop do njih.

V RS je po letu 1994 število študentov močno naraslo (indeks rasti 1998/99-1994/95 brez absolventov s statusom študenta 148,15¹⁶). Rast števila študentov FPP pa je precej večja (indeks rasti 1998/99-1994/95 brez absolventov s statusom študenta 175,98¹⁷). FPP je z nadpovprečno hitrostjo uresničevala cilje državne politike po ekspanziji visokega šolstva v RS. Podobno kot ostale članice UL je tudi FPP, ob relativno majhni rasti števila redno zaposlenih učiteljev (UL ima indeks rasti 1998/99-1994/95=114,11)¹⁸, hitro večala število izrednih študentov (indeks rasti UL 1998/99-1994/95=216,89¹⁹)²⁰. Ko je FPP leta 1994 izgubila svojo subjektiviteto (pravna oseba je postala UL), je UL dobila večji vpliv na bistvene funkcije FPP: na kadrovanje in na študijske programe. FPP je lahko zaposlovala le kadre, ki jih je odobrila UL in izvajala programe, ki jih je sprejela UL, torej je delala po temeljnih normativih in standardih UL. FPP je v tem pogledu zelo značilen predstavnik UL.

Večanje vpliva UL na delo FPP je potekalo vzporedno z rastjo avtonomije UL. Hiter razvoj FPP je specifičen za UL. FPP je ob dveh višješolskih (dvoletnih) programih v dvajsetih letih komajda pridobila še en dvoletni program, ki je v letu 1993 postal štiri letni. Ta relativno skromen razvoj študijskih programov je bil do leta 1993 pod strogim nadzorom UL, lahko bi celo rekli, da ga je UL zavirala. Po letu 1995 (mogoče še prej) pa so se interesi UL popolnoma spremenili. V skladu z državno in univerzitetno politiko je FPP močno povečala število študijskih programov (iz 2 na 5), smeri študija (iz 3 na 12) in študentov (indeks 1998/1999-1992/1993 = 314,13²¹). V šolskem letu 1999/2000 je bilo na FPP vpisanih skoraj 2.000 študentov (v študijskem letu 1992/93 pa le nekaj nad 500).

¹⁶ Statistični letopis Republike Slovenije, Ljubljana, leto 1995, str. 121-125; leto 1999, str. 122-126.

¹⁷ Statistični letopis Republike Slovenije, Ljubljana, leto 1993, str. 92; leto 1994, str. 129; leto 1995, str. 125; leto 1996, str. 131; leto 1997, str. 124; leto 1998; str. 127; leto 1999, str. 123.

¹⁸ Seznam predavanj UL za študijsko leto 1994-1995, Ljubljana, 1995, Seznam predavanj UL za študijsko leto 1998-1999, Ljubljana, 1999.

¹⁹ Statistični letopis Republike Slovenije, Ljubljana, leto 1995, str. 121-125; leto 1999, str. 122-126.

²⁰ V istem obdobju je število redno zaposlenih visokošolskih učiteljev in sodelavcev na FPP zabeležilo indeks rasti 156,25, medtem ko se je število izrednih študentov povečalo za indeks 198,14.

²¹ Statistični letopis Republike Slovenije: leto 1994, str. 127; leto 1999, str. 123.

Predmet preučevanja so predvsem vplivni učitelji FPP in UL. Njihova družbena moč je relativno velika²² in jim omogoča večjo reprodukcijo znanja, pa tudi njegovega uničevanja. Značilnost visokega šolstva v RS je velik razkorak v družbeni moči posameznih učiteljev. Tako je tudi na FPP, ki pa ima za preučevano problematiko posebne pogoje. Na njej je namreč opazna velika rezistenca manj vplivnih učiteljev, ki je na drugih visokošolskih zavodih ni. V pogojih izražene strukture družbene moči (družbeno močnih in nemočnih učiteljev) so raziskovalcu lažje merljivi učinki obeh skupin učiteljev na reprodukcijo znanja.

Učitelji FPP so bili med prvimi, ki so zaznali in javnosti poročali o destruktivnem vidiku reprodukcije znanja v visokem šolstvu (Zohil, Superučitelji na visokošolskih institucijah, Primorske novice, 11.09.1998), o etatističnem neomerkantilizmu (Ostan, Etatistični neomerkantilizem, Delo, 27.02.1999), o kadrovske destrukciji (Prijon, Desna roka destruktivne univerze, Delo 27.02.1999), o podkupljenih univerzitetnikih (Ostan, Podkupljeni univerzitetniki, Primorske novice, 12.02.1999) itd. Okviri, ki jih je postavilo visoko šolstvo v RS, so bili zanje pretesni in so začeli iskati oz. sooblikovati "novo univerzo". Zato bo FPP najprimernejši subjekt za trenutno raziskovanje dejavnikov reprodukcije znanja v RS, saj omogoča tudi njihovo preveritev na mejnih (kritičnih) področjih prehajanja stare univerze v novo.

V obdobju, ko so na UL iskali opravičila in izgovore za dokazovanje, da so superučitelji normalen pojav visokega šolstva, so učitelji FPP že **poglobili in učvrstili raziskovanja domnevno deformiranega visokošolskega izobraževanja** (visokošolsko izobraževanje je temeljni element mreže reprodukcije znanja), začeli **uveljavljati pravni red v visokem šolstvu in določbe etičnega kodeksa univerzitetnih učiteljev**. V ta proces pa so začeli vstopati tudi študenti, ki so morali vsakodnevno reševati zapletene probleme etike, prava in svojega uveljavljanja med družbeno izjemno močnimi univerzitetniki. FPP je v tem pogledu specifičen predmet proučevanja. V skladu s cilji nove univerze je FPP začela študente praktično usposabljanje, da ne bi postali produktivni roboti, temveč osebnosti, ki vedo, kaj je dobro in kaj je zlo (tudi v visokem šolstvu) in kako naj se s pokončno hrbtenico borijo proti zlu.

Bistvene formalne sestavine današnjega visokošolskega izobraževanja so (poleg študentov) študijski programi, visokošolski učitelji in raziskovalni programi, na katerih le-ti delajo. V tej študiji je **relativno pomanjkljivo obdelana problematika študentov**, saj je zelo obsežna. Na FPP zaključujejo študij prve generacije študentov na univerzitetnem študiju, zato na FPP še ni prave študentske "tradicije" takega študija. Delež "klasičnih" študentov FPP, navtikov in strojnikov, pa je majhen v primerjavi s študenti novejših študijev FPP.

Na univerzitetnih učiteljih bomo opazovali predvsem njihov odnos do **študijskih programov, pedagoškega procesa in kadrovanja**. Dotaknili se bomo tudi njihovega odnosa do zakonitosti in etičnosti dela. Finančni vidiki, odnosi učiteljev in ustanov do financerja (MŠŠ) ter izrednih študentov bodo le nakazani, saj so nam podatki težko dostopni²³.

Tudi **raziskovalna problematika je prikazana relativno skromno**. Ob majhnem družbenem povpraševanju po znanju in neverjetni ekspanziji števila študentov FPP formalno²⁴ ni uspela niti celovito izdelati programa raziskav, kaj šele načeti družbeno pomembne probleme²⁵. V tem pogledu je izbrano ugodnejše področje za proučevanje reprodukcije znanja v RS.

Dekadenco raziskovanja na UL kažejo tudi Merila za izvolitve v nazive visokošolskih učiteljev na UL. Po mnenju mnogih univerzitetnikov bi tudi slavni A. Einstein težko shajal z

²² O tem priča Seznam predavanj UL za študijsko leto 1997/98. V njem preberemo, da so posamezni učitelji, poleg vodstvenih funkcij (dekan fakultete, vodja katedre, vodja raziskovalnih projektov itd.), odgovarjali celo za 20 predmetov (en učitelj), ki jih je razpisovala UL in drugi visokošolski zavodi.

²³ Na FPP učitelji tudi več let nismo videli najave izvajanja študijskih programov, ki jih FPP pošilja financerju, to je MŠŠ. Nismo torej vedeli niti kaj je FPP obljubila, da bo za denar davkoplačevalcev naredila, niti iz kakšnih virov prihaja naša plača. Od decembra 1999. še sedaj teče v okviru sindikata FPP razprava o tem ali ima sindikat pravico vpogleda v te "tajne" podatke. Kolektivna pogodba za negospodarske dejavnosti v Republiki Sloveniji v svojem 16. členu pa obvezuje vodstvo oz. strokovne službe, da zagotavljajo take podatke sindikatu.

²⁴ V neformalnem smislu (skoraj tajno) pa so učitelji FPP raziskovali zelo intenzivno, kar potrjuje tudi ta študija, v njej citirani članki in druga dela.

²⁵ FPP je bila vodilna v Sloveniji v analizi destrukcije znanja že v 80. letih.

izvolitvami na UL. Temeljni kriterij raziskovalnega dela univerzitetnikov UL ni, koliko so prispevali k razvoju prakse, koliko jo poznajo itd., temveč na koliko kongresov in znanstvenih revij so razširili svojo družbeno moč. Ti trendi neproduktivnega raziskovalnega dela²⁶ UL so zajeli tudi FPP. Že asistenti FPP intenzivno publicirajo (širijo znanja), čeprav imajo težave že pri postavitvi programov dela FPP, zaključku podiplomskega študija itd.. Ta vidik reprodukcije znanja bi bilo potrebno natančneje obdelati v posebni raziskavi.

1.3 Cilji in predpostavke raziskave

Na podatkih iz segmentov prakse želimo preveriti, **v kolikšni meri visokošolsko izobraževanje v RS v praksi zasleduje cilje reprodukcije znanja.**

Izhajamo iz predpostavke, da so **minimalni standardi znanja tisti, ki sprožajo vsaj minimalne multiplikativne učinke v narodnem gospodarstvu in v družbi.** V pravnih aktih (zakoni, statuti itd.), ki so bili veljavni do leta 1999 in ki so urejali delovanje sistema izobraževanja v RS (glej prilogo), nismo odkrili elementov, ki bi lahko bistveno zavirali reprodukcijo znanja. Zato bomo izhajali iz predpostavke, da **normativni akti zadovoljivo dobro urejajo mrežo reprodukcije znanja v RS** (ali pa ga bistveno ne ovirajo)²⁷.

Cilj je predvsem ugotoviti, **ali dejanska organizacija izobraževanja upošteva zakonitosti organizacije razširjene reprodukcije znanja**, ali pa se v tem sistemu želi z izobraževanjem **doseči druge cilje** in (morebiti) koliko se ti drugi cilji istovetijo s cilji družbenega razvoja Republike Slovenije.

Z vidika reprodukcije znanja so pomembni tudi odnosi družbene moči v reprodukcijskem procesu znanja. Kot smo že povedali, izhajamo iz predpostavke, da je pri nas skromno povpraševanje po raziskavah. Z raziskovalnim delom si univerzitetniki večajo družbeno moč le z izjemnimi naporji. Delo v praksi je težko, saj je treba reševati konkretne probleme. V pedagoškem procesu pa je popolnoma drugače, saj študent po definiciji prejema od učitelja. Glede na študenta ima torej učitelj ekskluzivno moč (Študentu posreduje znanje le ob določenih pogojih). Če ob tem učitelj še preverja znanje, ima v primerjavi s študentom tudi moč sankcioniranja (znanja/neznanja). Domneva je, da **si vplivni univerzitetniki pridobivajo izjemno veliko družbeno moč prav na račun (v pedagoškem procesu in tudi drugače) družbeno šibkih študentov (njihovega izkoriščanja).**

Pomembne so tudi tehnike pridobivanja družbene moči. V gospodarstvu so poznani primeri monopolov in drugih oblik donosnega obvladovanja trga. V šolstvu so praviloma zadeve normirane. Zakoni in načela profesionalne etike naj bi omejevali družbeno moč učitelja v njegovem odnosu do družbeno šibkega študenta²⁸. Cilj naloge je tudi preveriti domnevo: **Univerzitetni učitelji si večajo družbeno moč predvsem na (za učitelja) destruktivnih delih: učenje (oblast) večjega števila predmetov in velikih skupin študentov na organizacijsko relativno neurejenem izrednem in podiplomskem študiju**²⁹.

Na univerzi so velike razlike tudi v družbeni moči posameznih učiteljev. Učitelji z višjimi nazivi odločajo o tistih z nižjimi, jim določajo komisije za izvolitve v nazive itd. Še večjo družbeno moč imajo "domači" učitelji (tisti ki so redno zaposleni) v primerjavi z gostujočimi in tistimi, ki

²⁶ Tancing, P., (2000), *Javni apel na poslanke in poslance Državnega zbora*, op. cit.

²⁷ Veljavni normativni akti v Republiki Sloveniji globalno upoštevajo zakonitosti organizacije in ekonomike razširjene reprodukcije znanja.

²⁸ Kot kaže naslednji primer pa so v zadnjih letih univerzitetniki premaknili te meje že na področja podobna pedagoškemu kriminalu. Obseg svetovnega znanja je že zelo velik. Normalen učitelj komaj obvladuje znanja (uči in raziskuje) na zelo omejenem predmetnem področju, zato lahko le občasno uči nekaj predmetov. Za rektorja UL, prof. dr. J. M., učitelji na UL, nosilci po 15 in tudi več predmetov delajo v skladu z zakonom, učijo podobne predmete itd. Za FPP sicer niso najbolj koristni (Dober visokošolski program je boljši kot slaba fakulteta, Primorske novice, 09.04.1999). Sicer pa se stvari na univerzi ne spreminjajo čez noč, meni rektor UL.

²⁹ V letu 1999 je UL imela 129 programov podiplomskega izobraževanja. Če predpostavimo 2 letnika študija, znese 260 predavalnic, ki jih je skorajda nemogoče nadzorovati na centraliziran način. Univerzitetniki domnevno prevzemajo odgovornosti za študij, delo itd., ki jih niti v tehnično organizacijskem smislu ni mogoče učinkovito nadzorovati, kaj šele planirati, koordinirati itd.

učijo po pogodbi (če vplivnim univerzitetnikom le-ti ne ustrezajo, jih odslovijo, ne da bi za morebitne posledice komu odgovarjali). Domnevamo, da je **na univerzi (ki reproducira neznanje) posebej iskan "najnižji" sloj, to so upokojeni in učitelji, ki so pripravljeni ali primorani učiti brez izvolitve v naziv**³⁰. Domneva je, da je **družbeno moč vplivnega univerzitetnika (ki reproducira neznanje) mogoče meriti tudi s številom pogodbenikov, ki "zanj" delajo (učijo pri "njegovih" predmetih)**. Univerzitetniki temu pravijo, da v predavalnico vabijo priznane strokovnjake ali da dodeljujejo "venia legendi" (oz. "venia docendi", dovoljenje za predavanja na vseučiliščih ali visokih šolah, kar za UL pomeni mentorstvo učiteljev nad učitelji)³¹.

Tako kot povsod obstajajo tudi na univerzi iznajdljivi ljudje (posamezniki in skupine ...), ki dajejo svojim zaslužkom in težnji po oblasti prednost pred profesionalno etiko. Poseben fenomen pa so komisije univerze, organi MŠŠ in druge inšpekcijske službe, ki kljub opozorilom, javnim protestom in drugim načinom obveščanja o domnevnih nepravilnostih na UL, ne uspejo odkriti teh anomalij in njihovih rezultatov. Z vidika študentov in reprodukcije znanja je zadeva zelo problematična, saj se ob vzgledu donosnih anomalij pri svojih učiteljih učijo bolj, kako ubirati v življenju donosne stranpoti kot pošteno delati in skrbeti za napredek (tudi) skupnosti. Odgovornost nadzornih organov, vodstev ustanov, učiteljev in študentov do tega pojava je zelo velika. Zato bomo v naši raziskavi preverili domnevo: **V pedagoških procesih se študente usposablja za oblike neposrednega izkoriščanja sočloveka na neposrednih zgledih superučiteljev.**

Visoko šolstvo je javna dobrina. Zaradi izjemno velike razlike v družbeni moči med učitelji in študenti na eni strani, na drugi pa pomena, ki ga ima šolstvo za družbeni razvoj, je nujno stalno spremljanje njegovega stabilnega razvoja (ne le v finančnem smislu, kot to praviloma poudarjajo vplivni univerzitetniki). Objektivna potreba po javnosti dostopnih podatkov o izobraževanju je velika. Univerzitetni in državni organi so dolžni spremljati te javne podatke, z občasnimi inšpekcijami pa morajo preverjati tudi druge (javnosti manj dostopne) podatke³². Z uporabo javno dostopnih podatkov smo želeli preveriti tudi delovanje fakultetnih, univerzitetnih, državnih in drugih javnih ustanov. Cilj naloge je tudi, da preverimo, **ali organi nadzora sistemov reprodukcije znanja sploh uporabljajo javne podatke**. Ali so njihove metodologije učinkovite, kar bi omogočalo takojšnje popravke strukturnega in procesnega sistema³³, ali pa ne odkrijejo skoraj ničesar? Če jim to ne uspe, je utemeljen sum njihovega kaznivega dejanja - opustitve nadzora³⁴.

Domnevamo, da bo ta raziskava vzpodbudila republiške in univerzitetne nadzorne organe, da bodo podrobno proučili tudi finančne podatke in stanje v študentskih referatih UL. Parcialni podatki, ki jih imamo raziskovalci, dopuščajo le domneve o obstoječih skrajno neustreznih pogojih za reprodukcijo znanja³⁵.

³⁰ Domnevamo, da so po stavki študentov na Akademiji za glasbo (AG), jeseni 1999, vplivni univerzitetniki te ustanove bili primorani sprožiti cel plaz habilitacij učiteljev, ki so na tej ustanovi učili za skromno plačilo. Domnevno le Računsko sodišče RS, ki je imelo inšpekcijo na AG in redki vplivni univerzitetniki vedo, koliko sredstev so pridobili vplivni univerzitetniki na račun nehabilitiranih učiteljev glasbe. Vplivnim slojem na UL so ti odnosi ustrezali, saj so dopustili celo, da se na AG (določen čas) sploh ni izvajal pedagoški proces (Primorske novice, 26.10.1999).

³¹ Instituta "venia legendi" oz. "venia docendi" visokošolska zakonodaja RS ne pozna. Po veljavni zakonodaji na univerzi in drugih visokošolskih zavodih lahko predavajo samo habilitirani visokošolski učitelji. V pedagoškem procesu pa lahko sodelujejo tudi habilitirani sodelavci.

³² Na primer: Zakon o plačah delavcev v javnih vzgojnoizobraževalnih zavodih (Ur. l. RS, št. 16/92, 42/93, 18/94), 20. in 22. člen.

³³ Univerza je intenzivno sprejemala nove študijske programe. Tudi, ko je bil rektor UL avgusta 1998 obveščen o nepravilnostih na FPP, domnevno ni zahteval revizije postopkov sprejemanja programov. Na primer, Računsko sodišče RS je šele sredi leta 1999, poročalo javnosti o nezakonitostih v visokem šolstvu v RS iz leta 1996. To je naredilo, šele ko je pregledalo 8 visokošolskih zavodov, čeprav je bilo že pri prvem očitno, da so v sistemu velike nezakonitosti. V tem primeru bi bilo treba proučiti, koliko so družbeno močni subjekti domnevno ovirali delo teh inšpektorjev. Na ta način bi bilo mogoče preveriti domnevo, da so anomalije na FPP in UL v interesu vplivnih subjektov v RS.

³⁴ O problemih državnih inšpekcijskih služb v RS je bilo veliko povedanega v primeru veterinarske inšpekcije EU.

³⁵ Pričakovali smo, da bodo inšpektorji UL in drugi opravili analizo podatkov o FPP, saj so bili o podatkih o "zelo čudni" reprodukciji znanja na UL obveščeni že pred letom in pol. Zato smo predvideli obravnavo problematike računovodstva in študentskih referatov v nadaljnjem raziskovanju problematike.

1.4 Metoda raziskave

Metodo dela smo zasnovali na uporabi **javno objavljenih podatkov**. Ostale podatke smo uporabljali le izjemoma iz več razlogov:

- Prakso, ki jo proučujemo, poznamo dokaj natančno že več let. Tendence razvoja zadnjih let kažejo na nekatere neverjetne anomalije visokošolskega izobraževanja v RS. O problemih superučiteljev, nosilcev tudi po 20 predmetov v enem šolskem letu, smo že obveščali javnost in odgovorne v šolstvu. Hitra rast števila študentov, anomalije v podiplomskih študijih³⁶ ipd. so po naših ocenah tako akutne, da je potrebno (četudi nekoliko okrnjeno) raziskavo čim prej predstaviti javnosti.
- Ravno v obdobju začetka te raziskave se je Univerza v Ljubljani še bolj zaprla, saj je izdala pravilnik o tajnih podatkih, ki je vodstvom posameznih njenih segmentov omogočil, da določijo, da je skoraj vse na univerzi tajno.

Uporaba javno objavljenih podatkov dokazuje potrebo po uveljavljanju načela transparentnosti trošenja proračunskih sredstev in sredstev posameznikov. Tako je možna splošna kontrola javnega sistema, kot je visokošolsko izobraževanje, in poseganje v sistem takoj, ko se opazijo morebitni odkloni. Hkrati pa omogoča enostaven način primerjalne analize. Na tem mestu je raziskava dodatno **podprta z izjavami posameznikov v medijih**, dopisih in drugih dokumentih, da bi dodatno preverili naše podatke in rezultate. Ključne tendence izhajajo iz dejstva, da **so podatke objavljali pooblašeni subjekti analiziranega sistema**, torej tisti, ki so odgovorni za razvoj in kvaliteto dela ter zakonitost. Njihova identifikacija pa lahko pripomore k ugotavljanju interesov tako izvajalcev kot koristnikov.

Pri analizi kadrovskega vidika organizacije in ekonomike izobraževanja smo izhajali najprej iz zakonskih določil. Hoteli smo pokazati, da so v večini primerov le-ta usklajena z organizacijo in ekonomiko znanja glede na razpoložljiva sredstva. Nadaljnji korak pri analizi izobraževalnega sistema je preverjanje upoštevanja zakonskih določil na FPP in tako tudi na visokem šolstvu v Sloveniji. Izhajamo iz predpostavke, da **vzorci obnašanja, ki se pojavljajo na FPP niso izolirani, temveč splošno uveljavljeni v slovenskem prostoru**. Obstoječi mehanizmi kontrole na splošni državni ravni sicer ne bi dovoljevali odstopanj.

Podatke smo črpali pretežno iz Seznama predavanj za posamezna študijska leta, ki jih objavlja Univerza v Ljubljani. Hoteli smo ugotoviti udeležbo posameznih predavateljev v izobraževalnih programih in iz teh podatkov ugotoviti splošno veljavno obnašanje sistema. Tendence sistema pa nam bodo nadalje omogočile ugotavljanje njegove usklajenosti z reprodukcijo znanja ali neznanja.

Obseg znanja, ki ga pridobijo študenti, običajno merimo po zaključenem študijskem procesu ali med študijem. Ker je to relativno težko izvedljiva naloga, zakonodajalci predpišejo **minimalne standarde in normative**, po katerih se mora izvajati študijski proces. V njem je tako zagotovljen vsaj minimalen prenos znanja, omogočen pa je tudi njegov nadzor. V ta namen se **v šolah izvaja študijski proces po vnaprej sprejetih in družbeno verificiranih programih**. Vsaj teoretično je mogoče, da študenti pridobijo v dejanskem študijskem procesu ustrezna znanja tudi ob slabo načrtovanih študijskih programih, z neustrezno strokovno usposobljenimi učitelji itd. Iz izjav študentov in rektorja UL (Dober visokošolski program je boljši kot slaba fakulteta, Primorske novice, 09.04.1999) izhaja, da se študijski programi FPP niso izvajali v celotnem predpisanem obsegu (odpadle ure po urnikih, zamude itd.). Posebej problematično je področje izrednega študija, kjer se praviloma niso izvajale laboratorijske vaje. Vsi ti pogoji še dodatno otežujejo ugotavljanje dejanske produkcije znanja. V raziskavi smo se zato omejili le na **proučevanje objavljenih in**

³⁶ Po ugotovitvah Univerze je "Stanje na področju podiplomskega študija je študentom krivično, družbi in državi nekoristno, univerzi pa niso v čast" (Vestnik UL, števil. 10/97, 1997).

verificiranih študijskih programov in objavljenih načrtov njihovega izvajanja, ki ga je Univerza v Ljubljani ponudila trgu. Možno je, da so v objavljenih podatkih napake. Rektorja UL smo avgusta 1998 obvestili o domnevno nenormalnih podatkih v Seznamu predavanj UL za študijsko leto 1997/98. Ni nas obvestil, da bi utegnile biti napake v omenjenem seznamu. Ravno obratno. V Seznamu predavanj UL za študijsko leto 1998/99 so bili objavljeni podobni podatki kot v predhodnem letu. Proučevani študijski programi predstavljajo torej trend razvoja UL (vsaj na nekaterih njenih segmentih).

Ker so predmet proučevanja študijski programi, moramo upoštevati tudi možnost, da se v celoti ali deloma ne izvajajo. Ker pa jih UL razpisuje in objavlja njihove izvajalce, je na proučevanem trgu znanja smiselno proučiti **vsaj hipotetičen primer**, kaj bi se zgodilo na Univerzi, če bi bilo dovolj kandidatov (študentov) za izvajanje objavljenih študijev?

1.5 Vsebina poročila o raziskavi

Pričujoča monografija vključuje razpravo o organizaciji in ekonomiki informacije in znanja, kadrovske vidike izvajanja rednega študija in izvajanje izrednega študija na FPP ob visokošolskih programih FPP.

Pri obravnavanju kadrovskega vidika na FPP smo izhajali iz **zakonskih določil**, ki obravnavajo visokošolske učitelje in sodelavce. V tretjem poglavju je podana analiza **urne obremenitve posameznih izvajalcev** pedagoškega in raziskovalnega procesa na FPP glede na objavljene podatke v Seznamu predavanj UL za posamezna študijska leta, četrto poglavje odpira vprašanje **ustreznosti nosilcev predmetov** v praksi in **ustreznost njihovih habilitacij**. Peto poglavje obravnava **plačilo visokošolskih učiteljev** in sodelavcev ter morebitno **prelivanje namenskih sredstev**. Zaključno poglavje pa sintetizira obstoječo organiziranost in ekonomiko edukacije iz zornega kota kadrov ter primerja usklajenost z organizacijo in ekonomiko znanja ter analizira **nadzor odgovornih subjektov** na UL in FPP, njihovo odgovornost, inertnost in možnosti merjenja konkretne škode, ki jo je povzročila njihova inertnost. Monografijo zaključujemo s predlogi za nadaljnjo proučevanje.

2. ZAKONSKA UREDITEV VISOKEGA ŠOLSTVA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Vzgojno-izobraževalna dejavnost je definirana kot organizirano, načrtno in sistematično posredovanje znanja ter občin civilizacijskih in kulturnih vrednot. To dejavnost se opravlja tudi na visokošolski ravni po študijskih programih vzporedno z raziskovalnim delom, ki je povezano z razvojem strok in z izvajanjem študijskih programov. Visokošolski zavodi delujejo po načelih avtonomije, ki jim zagotavlja svobodno raziskovanje in posredovanje znanja. Ta avtonomija se prenese tudi na visokošolske učitelje, ki so nosilci izobraževalnega, umetniškega in raziskovalnega programa. Pri svojem delu morajo slediti razvoju znanosti, umetnosti in stroke na področju, za katerega so izvoljeni, in prispevati k njihovem razvoju, morajo samostojno razvijati določeno področje znanosti, umetnosti oziroma stroke in morajo skrbeti za prenos tega znanja. Na vsakega visokošolskega učitelja je predvideno vsaj eno asistentsko mesto, kar pomeni, da je sistemsko predvideno minimalno sinergijsko povečanje kadrovskega potenciala v mreži.

Minimalni izobraževalni standardi so v osnovi podani v določbah zakonov. Njihovo financiranje pa je predvideno s proračunsko porabo. Pri neposrednem pedagoškem delu je možen razpon od minimalne 2/3 obremenitve do maksimalne 4/3 obremenitve, kar prevedeno v polni delovni čas pomeni od približno 27 do približno 53 ur tedensko. Zakon torej predvideva 1/3 nadobremenitev neposrednega pedagoškega dela. Obračunavanje nadobremenitev v višini 50 %

običajne ure do štirih tretjin (133 %) plače posameznega visokošolskega učitelja ali sodelavca je vzrok, da v praksi neposredne pedagoške nadobremenitve daleč presegajo (najmanj 167 %) z zakonom predpisane. Če dosledno upoštevamo integralnost dejavnosti, pomeni, **da vsaka dodatna neposredna pedagoška obremenitev, ki presega postavljene zakonske okvire, bistveno vpliva na zmanjševanje kvalitete pedagoškega in raziskovalnega dela.**

Sistem predvideva na različnih ravneh tudi stalni monitoring in kontrolo, da bi se minimalni, z zakonom določeni standardi, tudi spoštovali. Tej nalogi je predvsem zavezano Ministrstvo za šolstvo in šport. Za zunanjo kontrolo pa so zadolženi še proračunski inšpektorji in računsko sodišče.

3. ŠTUDIJSKI PROGRAMI FAKULTETE ZA POMORSTVO IN PROMET IN NOSILCI PREDMETOV

V letu 1994 je bila **FPP** (tako kot desetletja pred tem) **mednarodno priznana**, imela je strokovno utemeljene študijske programe, ki jih je izvajala (relativno) v skladu z normativi. V letu 1997 je začela FPP izvajati študijske programe, ki so odstopali od strokovnih utemeljitev (podanih v Hipotezi...).

UL in Svet za šolstvo RS sta odobrila 5 študijskih programov (brez strokovnih osnov), čeprav je bilo očitno, da FPP nima materialnih pogojev za njihovo izvajanje in niti kadrov. **V novih programih so bili predvideni številni moduli (smeri), indeks rasti števila ur 268, 5 učiteljev naj bi skupaj izvajalo kar 76 predmetov (povprečno 15 predmetov na učitelja) v skupnem obsegu 5.120 ur (povprečno 1024 ur letno na učitelja, čeprav prejema učitelj 100 % plačo že za 180 ur). Že pri teh petih učiteljih je bil kadrovski deficit kar za 4.220 (5.120 - 900) ur, to je 23 (4.220/180) učiteljev³⁷.**

MŠŠ je že v začetku odobravalo najave za izvajanje novih študijskih programov, ki jih je objavljala UL. Po objavljenih podatkih UL za študijsko leto 1997/98 so se ti programi izvajali v nasprotju z zakoni, saj so bile obremenitve učiteljev nad normativi, **delež redno zaposlenih učiteljev je bil le 42,41 % (6.330 ur) celotnih programov** (Tabela 3.2). Če redno zaposlene učitelje maksimalno obremenimo, pokrivajo 11.450 (76,72 %) ur. V tem primeru pa se postavlja vprašanje, kdo izvaja izredni študij FPP v Celju, Ljubljani in Portorožu.

Kadrovska dekadenca je razvidna tudi iz primerjave študijskih let 1996/97 in 1997/98. V primerjavi s študijskim letom 1996/97 je v študijskem letu 1997/98 FPP objavila, da **izvajajo redno zaposleni učitelji za 187 % večji obseg ur programov, število redno zaposlenih učiteljev pa se je povečalo le za 121 % (s 24 na 29)** (Tabela 3.1). **Majhna rast (111 %) pa je opazna pri številu učiteljev z nazivom docent ali več.**

V Tabeli 3.1 je prikazana **sprememba obremenitev nosilcev predmetov v prehodu iz študijskega leta 1996/97 v 1997/98**. V enem samem letu se je izjemno **povečalo število predmetov (48), ki so jih izvajali učitelji z visokimi nazivi (docent ali več)**, ki so bili v prejšnjem letu že itak najbolj obremenjeni. Število učiteljev v tej skupini pa se je povečalo le za 1³⁸. Posledica teh sprememb je rast števila predmetov na posameznega nosilca (v povprečju iz 1,6 na 3,3). Ta rast je opazna predvsem med **redno zaposlenimi (s 3,5 na 7,7)**.

Abnormalnost pedagoške preobremenjenosti vplivnih učiteljev se še bolj jasno pokaže, če upoštevamo, da se je obremenjenost manj vplivnih učiteljev zmanjšala (torej ni šlo za posledice pomanjkanja kadra). Tabela 3.1 namreč kaže, da je pri **15 manj vplivnih višjih predavateljih na FPP skupno število predmetov celo upadlo (za 8)!** Še bolj ilustrativen je primer redno zaposlenih

³⁷ Če upoštevamo maksimalno dopustne obremenitve 300 ur letno, je pri petih najbolj obremenjenih učiteljih kadrovski deficit 3.620 (5.120-1500) ur, to je 12 (3.620/300) učiteljev.

³⁸ Ob prehodu na univerzitetni študij je FPP potrebovala kadre z nazivom doktor znanosti: zaradi poudarjenega raziskovalnega dela, na katerem temelji univerzitetni študij in zaradi zakonskih zahtev o kadrovski zasedbi. Skromna rast števila učiteljev iz te skupine (1) je vprašljiva.

višjih predavateljev, pri katerih se je število zmanjšalo za ena, skupno število predmetov pa se je zmanjšalo za 11. Zato je treba analizirati posebej izjemno veliko povprečno število predmetov na enega rednega zaposlenega učitelja z nazivom docent in več (7,7): **Štirje učitelji iz najvišjega vodstva FPP (dekanica in trije prodekani) so sodelovali pri 56 predmetih (14 predmetov na učitelja) s skupaj 3.660 urami (915 ur na učitelja)**. Očitno te njihove obremenitve niso bile nujno potrebne zaradi prehoda FPP na univerzitetni študij, saj so bili ti učitelji nosilci številnih predmetov na visokošolskem študiju, ki bi ga lahko izvajali tudi višji predavatelji, katerih število predmetov se je, kot rečeno, v povprečju celo zmanjšalo.

Tabela 3.1: Razvid razlik predvidenih obremenitev po nazivih in poreklu za študijsko leto 1996/97 in študijsko leto 1997/98

Vsebina	Število predavateljev	Število predmetov	Število predavateljev	Število predmetov	Število predavateljev	Število predmetov
	1996/97		1997/98		Razlika	
Redni profesorji	15	20	12	41	-3	+21
- redno delovno razmerje	2	6	2	22	0	+16
- pogodbeno delovno razmerje	13	14	10	19	-3	+5
Izredni profesorji	6	13	9	36	+3	+23
- redno delovno razmerje	4	9	5	32	+1	+23
- pogodbeno delovno razmerje	2	4	4	4	+2	0
Docenti	14	23	11	27	-3	+4
- redno delovno razmerje	3	14	3	23	0	+9
- pogodbeno delovno razmerje	11	9	8	4	-3	-5
Višji predavatelji	16	56	15	48	-1	-8
- redno delovno razmerje	10	49	9	38	0	-11
- pogodbeno delovno razmerje	6	7	6	10	-1	+3
Učitelji jezika	5	6	4	11	-1	+5
- redno delovno razmerje	1	3	2	6	+1	+3
- pogodbeno delovno razmerje	4	3	2	5	-2	+2
Predavatelj	1	2	2	2	+1	0
- redno delovno razmerje	0	0	1	2	+1	+2
- pogodbeno delovno razmerje	1	2	1	0	0	-2
Asistenti	9	0	14	0	+5	
- redno delovno razmerje	4	0	7	0	+3	
- pogodbeno delovno razmerje	5	0	7	0	+2	
SKUPAJ	66	120	67	165		+45
- redno delovno razmerje	24	81	29	123		+42
- pogodbeno delovno razmerje	42	39	38	42		+3

Vir: Izračunano na osnovi podatkov iz tabele Obremenitve na FPP po Seznamu predavanj UL za šolsko leto 1996/97, 303 – 310.

Tako obnašanje vplivnih univerzitetnikov je mogoče pojasniti z njihovimi interesi pri izrednem študiju. **Interesi po visokih zasluhkih pri izvajanju izrednega študija so se v proučevanem obdobju močno povečali**. Komisija UL na primer je ugotovila, da so bile urne postavke FPP (tudi do 40.000 SIT) znatno večje od tistih, ki jih je predvidela UL (Zapisnik izredne seje senata FPP, 12.03.1999). Objavljeni so bili izračuni (Primorske novice, 23.10.1998³⁹), ki kažejo, da univerzitetni učitelj, ki ima veliko število predmetov in jih izvaja na vsaj treh centrih za izredni študij lahko zasluži tudi 1.3 mio SIT mesečno⁴⁰. **Vplivni univerzitetniki so sprejemali predvsem predmete, ki so se (pogosto) izvajali na izrednem študiju**. Pri rednem študiju so imeli vplivni učitelji omejen obseg plačanega pedagoškega dela, zasluhki pa niso bili formalno omejeni. Popolnoma drugačen pa je bil njihov interes na izrednem študiju, katerega obseg je hitro naraščal. Izredni študij so praviloma formalno (po pogodbi) izvajali kar sami. Zaradi izjemnih obremenitev pri rednem študiju, raziskovalnem delu, publicistični dejavnosti, vodenju FPP itd., bi bilo potrebno preveriti, če so **izredni študij res izvajali sami ali pa so le podpisovali pogodbe in prejeli denar, pedagoško delo pa so opravljali drugi manj usposobljeni delavci (asistenti, upokojenci itd.)**.

³⁹ Zohil, J. (1999), Kako lahko visokošolski učitelj dobro zasluži, Primorske novice, Koper, 23. 10. 1998.

⁴⁰ Mesečna bruto plača 350.000 SIT in 3 vikende izrednega študija ali 6 popoldnevom po 4 ure po 40.000 SIT na uro je 966.000 SIT, kar je skupaj povprečno 1.316.000 SIT bruto.

Tabela 3.2. Normalne in maksimalne obremenitve redno zaposlenih učiteljev in izpolnjevanje zakonskih pogojev za izvajanje pedagoškega procesa v študijskem letu 1997/98

Vsebina	Število predavateljev	Število ur po predavatelju		Redno zaposleni skupaj ur		Število ur skupaj	Razlika
		Normalno (po normativih)	Maksimalno še dopustno	Normalno (po normativih)	Maksimalno še dopustno		
Redni profesorji	12					2.805	
- redno delovno razmerje	2	180	300	360	600	1.515	915
- pogodbeno delovno razmerje	10					1.290	
Izredni profesorji	9					2.925	
- redno delovno razmerje	5	180	300	900	1500	2.655	1.155
- pogodbeno delovno razmerje	4					270	
Docenti	11					2.745	
- redno delovno razmerje	3	180	300	540	900	2.415	1.515
- pogodbeno delovno razmerje	8					330	
Višji predavatelji	15					3.825	
- redno delovno razmerje	9	240	400	2.160	3.600	3.165	- 435
- pogodbeno delovno razmerje	6					660	
Učitelji jezika	4					1.230	
- redno delovno razmerje	2	270	450	540	900	840	- 60
- pogodbeno delovno razmerje	2					390	
Predavatelj	2					150	
- redno delovno razmerje	1	270	450	270	450	90	- 360
- pogodbeno delovno razmerje	1					60	
Asistenti	14					1.245	
- redno delovno razmerje	7	300	500	2.100	3.500	915	
- pogodbeno delovno razmerje	7					330	
Nedoločeno	0					0	0
SKUPAJ	67			6.330	11.450	14.925	
- redno delovno razmerje	29					3.705	11.595
- pogodbeno delovno razmerje	38					1.065	3.330
- nedoločeno	0					0	0
% pokrivanja programa				42,41	76,72		

Vir: avtorja

Podatki kažejo, da so **UL in državni organi popolnoma opustili nadzor nad izrednim študijem**, čeprav je bil le-ta in je še formalno mnogo manj reguliran kot redni. Njihovo opustitev nadzora lahko razumemo kot »šolski kriminal«, saj je v proučevanem obdobju število izrednih študentov strmo naraščalo. Ker je naraščalo tudi število rednih mnogo hitreje, kot število univerzitetnih učiteljev, je bilo nenormalno dogajanje pri izrednem študiju lahko predvidljivo, prav tako tudi njegov destruktivni vpliv na redni.

Posledice teh interesov in pomanjkljivega nadzora so naslednje:

1. Pogoji dela v visokem šolstvu omogočajo, da si vplivni univerzitetniki večajo ekonomsko moč s slabšanjem pogojev za reprodukcijo znanja

Študenti ne pridobijo niti minimalnih znanj. Vplivni univerzitetniki so vzpodbujali rast izrednega študija, kar je vplivalo negativno tudi na redni. Bistvena slabost izrednega študija v primerjavi z rednim je laboratorijsko in praktično delo. Vse več izrednih študentov je takih, ki se vpisujejo na univerzo takoj po končani srednji šoli in nimajo praktičnih izkušenj. Njihove objektivne potrebe po laboratorijskem in praktičnem delu so enake kot pri rednih študentih. **V centrih za izredni študij⁴¹ pa je težko organizirati izredni študij z laboratoriji (saj postane drag in finančno nedonosen), zato težijo k zmanjšanju laboratorijskega dela na minimum (ali pod njega) tudi na rednem.** Zaradi zahtev po izenačenosti rednega in izrednega študija je izredni študij najbolj dobičkonosen tedaj, ko tudi pri rednem študiju opustimo laboratorijsko delo. Šole ga običajno ne opuščajo pri rednem študiju, ker ga MŠŠ plačuje bolje kot običajnega. V teh pogojih so

⁴¹ FPP je vzdrževala tri centre za izredni študij (Portorož, Ljubljana in Celje).

šole finančno motivirane, da imajo revne laboratorije, ki komaj zadoščajo za izvajanje rednega študija. Zaradi skromnih laboratorijskih zmogljivosti se pri izrednem študiju ne izvaja laboratorijsko delo, kar pomeni, da študenti ne pridobijo niti minimalnih znanj, predvidenih s programom in normativi.

2. Vplivni univerzitetniki uresničujejo svoje ekonomske interese z vodenjem destruktivne kadrovske politike.

Vplivni univerzitetniki zavirajo napredovanje mlajših učiteljev, prevzemajo donosne nadobremenitve in s tem onemogočajo zaposlovanje novih kadrov, kar izrazito omejuje (razširjeno) reprodukcijo znanja (nova znanja).

3. Ogrožanje diplom študentov saj FPP domnevno ne izpolnjuje zakonskih zahtev za izvajanje 2/3 študijskih programov z redno zaposlenim kadrom.

Boniteta javno veljavnega spričevala izhaja iz z zakonom predpisanih minimalnih standardov. Če pooblaščen zavodi pri izvajanju pedagoškega procesa delujejo izpod minimalnih standardov, razvrednotijo javno veljavno spričevalo.

4. Vplivni univerzitetniki si večajo družbeno (in ekonomsko) moč na načine, ki zmanjšujejo ugled univerze

Javnosti »nenajavljeni« strokovnjaki so izvajali celo več ur programa kot redno zaposleni, zato je vprašljiva verodostojnost UL, ki javnosti sporoča eno skupino izvajalcev programov, v praksi pa jih izvaja druga. Redno zaposleni učitelji z nazivom docent ali več so pokrivali največ 3.000 ur (600 + 1500 + 900) programov, za preostale ure pa so vabili v pedagoški proces druge učitelje v obsegu 3.585 ur (Tabela 3.2: 915 + 1.155 + 1.515). Javnosti "nenajavljeni" učitelji z nazivom doktor znanosti ali več naj bi izvajali znatno večji del programa (3.585 ur) kot redno zaposleni učitelji (3.000 ur)⁴².

Pogoji dela na univerzi omogočajo vplivnim univerzitetnikom, da si krepijo ekonomsko moč s siromašenjem pedagoškega procesa tudi pod nivo zakonsko določenih standardov in normativov, družbeno pa z uničujočo kadrovske politiko. Podatki kažejo, da večanje ekonomske moči univerzitetnikov pomeni »samomor« poklica univerzitetnega učitelja. Posledice so ogrožene diplome študentov in manjši ugled univerze. Na deformirani (v kvantitativnem smislu) mreži reprodukcije znanja pa je zelo tvegano (če ne celo nesmiselno) snovanje sodobnega družbenega razvoja.

Primer UL (konkretno FPP), za katerega so imeli državni organi vse razpoložljive podatke (ti so uporabljeni tudi za to raziskavo), kaže, da je MŠŠ vedelo za nezakonitosti in iz njih izhajajoče pedagoške anomalije, pa ni interveniralo, kot bi bilo dolžno.

4. VLOGA VPLIVNOSTI RAZLIČNIH VPLIVNOSTNIH SKUPIN V REPRODUKCIJI NEZNANJA

FPP je močno povečala svoj tržni delež (monopol) na področju visokega šolstva v RS. V proučevanem obdobju je narasel obseg ur njenih programov. Povečali so se prihodki, kar je povzročilo tudi spremembo družbene moči na FPP.

Na fakultetah naj bi si učitelji (po normativnih aktih) večali družbeno moč z naslednji primarni dejavniki:

⁴² Če k tem 24 procentom dodamo še 6.2% upokojevcov in učiteljev iz tujine, dobimo vsaj 30% programa, ki ga ne izvajajo ustrezni učitelji.

1. **Strokovna usposobljenost učitelja** (merjena tudi z njegovim nazivom) vpliva na reprodukcijo znanja. Kvaliteta njihovega dela izvira predvsem iz kvalitete njihovega raziskovalnega dela na študijskem področju in izkušenj pri delu v visokem šolstvu.
2. **Funkcija v organizaciji dela na fakulteti** (dekan, prodekan, vodja katedre, član senata itd.) daje univerzitetnemu učitelju dodatno družbeno moč, ki izhaja iz normativnih aktov ustanove. Na primer, po normativih MŠŠ pridobiva vodja fakultete (dekan) za okrog 50% večjo plačo, kot jo normalen učitelj, zaposluje nove kadre itd. Po funkciji v organizaciji smo učitelje porazdelili v najvišje vodstvo, srednje vodstvo in učitelje brez vodstvenih funkcij.
3. **Avtonomija** univerzitetnemu učitelju omogoča, da relativno svobodno raziskuje, dela v javnosti in uporablja ustrezne pedagoške metode. Po zakonu pridobi to formalno avtonomijo z izvolitvijo v naziv (vsakih pet let). Učitelj, ki ni izvoljen v naziv univerzitetnega učitelja, ali pa njegov naziv iz kakršnih koli razlogov ni ustrezen, nima ustrezne avtonomije in dovolj družbene moči za reprodukcijo znanja na ravni, ki jo določajo zakoni in predpisi, zato reproducira neznanje.
4. **Redna zaposlitev** je pomembna za stabilno delovanje inštitucije (za izvajanje študijskega programa zakon celo predvideva, da mora imeti inštitucija 2/3 redno zaposlenih učiteljev).

Opisani načini večanja družbene moči učiteljev vplivajo pozitivno na reprodukcijo znanja.

Družbeno moč učiteljev pa manjšajo naslednji dejavniki, ki izhajajo predvsem iz **statusa učiteljev**:

1. **Pogodbeno delo** (učenje) se na univerzi praviloma dogovarja za vsako šolsko leto posebej. Pogodbeni učitelj⁴³ je torej relativno nemočan v primerjavi z dekanom fakultete, s katerim sklepa pogodbo, saj lahko dekan drugo leto s pogodbenim učiteljem ne obnovi pogodbe.
2. Učitelji, ki imajo na fakulteti **nezakoniti status** so v ekonomskem pogledu pripravljani delati za manjše plačilo, v pravnem pa nudijo manjši odpor na pritiske vplivnih (npr. za sodelovanje v nepravilnostih na ustanovi). V sloju teh učiteljev želimo posebej podariti učitelje, ki nimajo ustrezne (ali so brez) izvolitve v naziv. Po zakonskih določbah nehabilitirani učitelji in sodelavci ne smejo neposredno sodelovati v pedagoškem delu, torej so obvezni pridobiti si naziv visokošolskega učitelja oziroma sodelavca.
3. **Učitelji iz tujine** so gostujoči učitelji. Njihovo delo je pogodbeno ali redno za določen čas. V nekaterih primerih imajo manjšo družbeno moč kot pogodbeni učitelji, saj pri predmetu le sodelujejo in nimajo niti avtonomije ocenjevalcev pri izpiti.
4. Velika večina **učiteljev iz ekonomsko šibke Hrvaške** povzročajo neravnotežje v procesu prenosa znanja. Razumeti moramo, da so to predvsem učitelji z visokimi nazivi, zato je njihovo sodelovanje v pedagoškem in raziskovalnem procesu nujno in težko zamenljivo v kratkem roku. Drugi problem pa izhaja iz same prometne znanstvene discipline. Ker gre za občutljivo področje narodnega gospodarstva, obstaja potencialna možnost, da se vrivajo v morebitnih raziskovalnih projektih in prenašajo s predavanji in z vajami pod pretvezo poučevanja hrvaške interese: Enostranska vplivnost skoraj izključno hrvaških učiteljev iz tujine lahko povzroča deformacije v razreševanju prometnih problemov naše dežele. Vsak izobraževalni sistem potrebuje vnose iz drugega okolja, da obogati lastna spoznanja, zato bi upravičeno pričakovali tudi gostujoče profesorje iz EU, saj se pogajamo za njeno polnopravno članstvo.
5. **Upokojeni učitelji** praviloma nimajo ustreznih psihofizičnih sposobnosti za intenzivno raziskovalno, strokovno in pedagoško delo. V primerjavi z drugimi pogodbenimi učitelji ne prinašajo niti znanj iz drugih sredin. Upravičeno torej domnevamo, da na mlajše prenašajo zastarela znanja. Tudi upokojeni učitelji naj bi bili vezani na šolo predvsem zaradi povečanja lastnih dohodkov, zato predstavljajo večinoma lahko obvladljiv segment.

⁴³ Naveza med teorijo in prakso je pomembna prvina pedagoškega procesa, če je ta razumno vtkana v procesa poučevanja in raziskovanja. Ker pa strokovnjaki iz prakse niso aktivno udeleženi v delu šole (npr. raziskovalnem delu), naj bi se praviloma njihov interes osredotočil na plačo, razen izjem. V tem smislu predstavljajo tudi oni obvladljiv segment.

Učitelji z manjšo družbeno močjo ne izpolnjujejo vseh minimalnih pogojev, ki jih določa zakon za avtonomno delo visokošolskega učitelja, zato reproducirajo neznanje.

Dovolj družbeno močan učitelj pa si večja družbeno moč tudi s prisvajanjem večjega števila predmetov, večjega števila raziskovalnih projektov, predsedovanjem na konferencah itd. V proučevanem primeru se omejujemo na proučevanje večanja družbene moči s **prisvajanjem predmetov**.

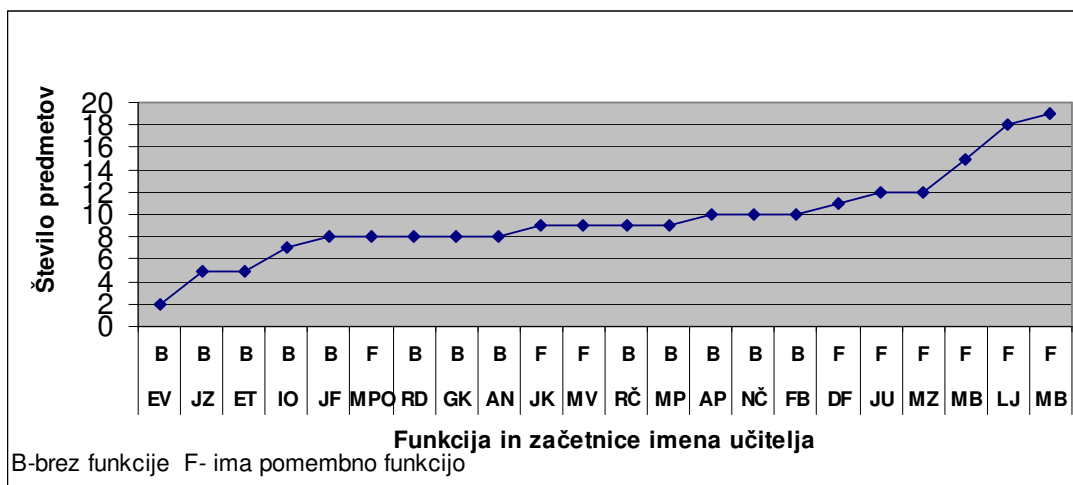
Motivi za prisvajanje predmetov so naslednji:

- pridobitništvo pri izvajanju izrednega študija,
- večanje pogajalske moči v primerjavi s študenti,
- boljši položaj pri strokovnem napredovanju,
- boljši položaj pri korupciji študentov,
- utrjevanje delovnega mesta.

Po kriteriju števila predmetov in ur pedagoškega procesa, pri katerem naj bi sodelovali, smo redno zaposlene razdelili na 3 skupine: učitelji z velikim številom predmetov (9 in več), srednje velikim številom (6 do 8) in normalnim številom (5 ali manj) (Slika 4.1). V študijskem letu 1996/97 so imeli le redki učitelji FPP 3 do 4 predmete, v istem letu pa se je povečalo število predmetov posameznih učiteljev tudi za 3 do 4 krat. Analize so pokazale tesno povezavo med številom predmetov in funkcijo v organizaciji: **učitelji z visokimi formalnimi funkcijami so imeli tudi veliko število predmetov in ur**. Učitelji, ki niso imeli formalnih funkcij pa so imeli majhno število predmetov. Iz Slike 4.1 je razvidno, da so **funkcije v organizaciji temeljni vir vplivnosti učiteljev, ki so jo le-ti izkoristili in si prisvojili veliko število predmetov, kar jim je omogočilo večje zaslužke in utrjevanje vplivnosti**.

Posebej obravnavamo skupino najmanj vplivnih redno zaposlenih učiteljev, čigar družbena nemoč izvira iz tega, da **nimajo urejenega statusa**: nimajo habilitacije ali pa je le-ta sporna. Po zakonskih normativih učitelji s sporno habilitacijo ne bi smeli sodelovati v pedagoškem procesu. Z vidika reprodukcije neznanja, torej lahko njihovo delo v celoti štejeemo v reprodukcijo neznanja.

V tej skupini učiteljev s sporno habilitacijo (izvolitvijo v naziv učitelja) so posebej zanimivi učitelji, ki imajo doktorat znanosti. V preučevanem primeru jih najdemo v samem vodstvu FPP in drugih najvišjih organih, imajo pa tudi veliko število predmetov. Tem sicer družbeno nemočnim učiteljem so najvplivnejši učitelji domnevno protizakonito omogočili, da so si pridobili navidezno veliko družbeno moč (visoke funkcije) in jo uresničili s prisvajanjem velikega števila predmetov. Ti učitelji s sporno habilitacijo so (nerezistentno) delovali predvsem v funkciji najvplivnejših učiteljev.

Opomba: Oznake pod X osjo so začetnice imen učiteljev.

Slika 4.1: Število predmetov redno zaposlenih učiteljev po Vlogah za pridobitev mnenja o novih študijskih programih članic univerze 1995/96

Reprodukcijo neznanja merimo z dvema kriterijema:

1. **s številom nadobremenitve ur**, ki presegajo zakonske normative (letno 300, 400 oziroma 450 ur po učitelju). Ta kriterij določa, da je učni proces reprodukcija neznanja, če ga ne izvajamo po minimalnih zakonskih pogojih,
2. **s številnimi predmeti** slabšajo kvaliteto dela, saj učitelj ne more raziskovati številnih strokovnih področij, še posebej, če se spreminjajo sezname teh predmetov iz leta v leto. Za zgornjo mejo produkcije znanja po tem kriteriju smo izbrali 5 predmetov, to je zgornja meja števila predmetov, ki je na FPP prevladovala do študijskem letu 1997/98. Letno spreminjanje števila predmetov pa naj ne bi presegalo 1 predmet. Ta kriterij ne izhaja neposredno iz zakonskih določil.

Oglejmo si, kakšna je bila reprodukcija neznanja posameznih vplivnih skupin iz našega primera v študijskem letu 1997/98, ko naj bi FPP izvajala 14.926 ur študijskih programov.

1. Redno zaposleni učitelji z visoko funkcijo, urejeno habilitacijo in velikim številom predmetov (9 in več)

V tej skupini je 5 učiteljev, ki so bili nosilci 64 predmetov s skupaj 4.365 urami. Normativi (po interpretaciji) dopuščajo učitelju največ 300 ur pedagoškega dela, tej skupini pa 1.500 ur. Skupaj nadobremenitev je bilo 2.865 (4.365-1.500) ur. Vsak učitelj iz te skupine je obvladoval v povprečju svojih 300 ur in še 573 (2.865/5) ur ali še 1,9 učitelja (573/300), posamezni učitelji pa so neposredno obvladovali tudi še 3 druge. Po kriteriju nadobremenitev je njihova reprodukcija neznanja 2.865 ur.

Na univerzi je vreden zaupanja tudi učitelj, ki strokovno odgovarja za obsežna področja, na primer mehanika, ladjedelništvo, matematika, promet, tehnična dokumentacija, varnost, prometne nesreče in informatika (glej Tabelo 4.1).

Učitelj preprosto ne more raziskovati strokovnih področij večjega števila različnih predmetov, še posebej, če letno spremeni celo 4 predmete, zato lahko študij v celoti štejemo med reprodukcijo neznanja. **Po kriteriju števila predmetov je vseh 4.365 ur te vplivne skupine učiteljev le reprodukcija neznanja.**

Ogromna rast vplivnosti posameznih učiteljev (tudi do 300%) je predvsem posledica pomanjkanja nadzora republiških organov, ki so odobrili izvajanje obsežnih študijskih programov, ki niso imeli kadrovskega pokritja in strokovne osnove za njihovo spreminjanje.

2. Redno zaposleni učitelji s srednjo vodstveno funkcijo, urejeno habilitacijo in velikim številom predmetov (6 do 9)

V tej skupini je 5 učiteljev, ki so obvladovali 36 predmetov s 2.385 urami. Večina teh učiteljev je višjih predavateljev, ki imajo večje pedagoške obveznosti (240 ur je 100 %). Vzeli smo maksimalno še dopustne obremenitve 400 ur. Po kriteriju nadobremenitev je bila **reprodukcija neznanja učiteljev iz te skupine 395 ur**.

Vsi učitelji iz te skupine so imeli velik obseg predmetov, zato njihovo delo (2.385 ur) po kriteriju števila predmetov uvrščamo v reprodukcijo neznanja.

3. Redno zaposleni učitelji brez vodstvenih funkcij, urejeno habilitacijo in normalnim številom predmetov (do 5)

Tabela 4.1: Družbena moč in obseg pedagoškega dela doc. dr. M. B.

Predm./Funkcije/Naziv/Dokt.	Smer	Vloge	92-93	93-94	94-95	95-96	96-97	97-98	98-99
Σ predavanja, vaje		1220		165	255	195	375	1110	695
Reprodukcija neznanja		920		0	0	0	75	810	395
%reprodukcije neznanja		306		0	0	0	23	270	131
Število predmetov		19		2	4	4	6	14	14
Osnove statike, dinam. in trdn.	VŠT			X					
Tehniška mehanika I.	VŠP			X	X	X			
Mehanika	VŠT				X	X			
Tehniška mehanika II.	VŠP				X	X	X		
Ladijski konstrukcijski elem.	VŠP				X	X	X		
Mehanika	TEH	X					X	X	X
Matem. Metode in posl. račun	TEH	X							
Varnost.in tehn.anal. pr. nesr.	TEH	X						X	X
Varnost in tehn.anal. pr. nesr.	TEH	X							
Mehanika in hidromehanika	POM	X					X	X	X
Mehanika	UNI	X					X	X	X
Tehnična dokumentacija	UNI	X							
Matem. Metode v prometu	UNI	X							
Uporaba matem. metod v pr.	UNI	X					X		
Dinamika vozil	MAG	X						X	X
Integralni info.uprav. sistemi	MAG	X						X	X
Matem. Metode in posl. račun	ENE A	X							
Mehanika	ENE A	X						X	X
Tehnična dokumentacija	ENE A	X							
Konstrukcijski elementi	ENE A	X							
Matematične metode	ENE B	X							
Tehnična dokumentacija	ENE B	X						X	X
Mehanika in hidromehanika	ENE B	X						X	X
Konstrukcijski elementi	ENE B	X							
Matematične metode	POM N							X	
Matematične metode	POM L							X	X
Tehnična dokumentacija	POM L							X	X
Diplomski seminar	UNI							X	X
Varnost in tehn.anal.pr.nesr.	UNI							X	X
Matematika v navtiki	POM								X
Predstojnik VŠ		X		X	X	X	X		
Prodekan								X	
Magister		X		X	X	X			
Doktor							X	X	X
Višji predavatelj		X		X	X	X	X		
Docent								X	X
Član senata							X	X	
Sestavljavec programov		X							

Vir: avtorja

Opombe: VST = višješolski program Tehnologije prometa; VŠP = višješolski program Pomorstvo II; TEH = visokošolski strokovni program Tehnologije prometa; POM visokošolski program Pomorstvo; POM N = visokošolski program Pomorstvo, smer navtika; POM L = visokošolski program Pomorstvo, smer ladijsko strojništvo; UNI = univerzitetni program Tehnologije prometa; MAG = Magistrski podiplomski študij Prometnih ved. ENE A = program Prometno-energetska tehnika, smer A; ENE B = program Prometno-energetska tehnika, smer B.

V tej skupini je 8 učiteljev, ki so obvladovali 32 predmetov s 1.995 urami. Dva učitelja sta nadobremenjena skupaj za 120 ur. Po kriteriju nadobremenitev je **reprodukcija neznanja torej 120 ur**. V tej skupini so sezname predmetov posameznih učiteljev relativno konstantni, zato v tej skupini ni reprodukcije neznanja zaradi številnih predmetov. V skupini je tudi učitelj zaposlen na FPP že več kot 20 let z doktoratom znanosti in le 4 predmeti, kar priča, da na FPP učitelji niso pridobivali predmetov zaradi visokih stopenj izobrazbe.

4. Redno zaposleni učitelji z vodstvenimi funkcijami, sporno habilitacijo in velikim številom predmetov (več kot 6)

V tej skupini so 4 učitelji s 1.860 urami in 27 predmeti. Imeli so visoke vodstvene funkcije, bili so tudi člani senata FPP. Ker so bili brez habilitacije ali so imeli neustrezno, je celotno **njihov pedagoško delo 1.860 ur le reprodukcija neznanja**.

5. Redno zaposleni učitelji brez vodstvenih funkcij, s sporno habilitacijo in majhnim številom predmetov (5 ali manj)

V tej skupini je en učitelj s 5 predmeti in **375 urami reproduciral neznanje**. Njegov primer kaže, da nevpilvni (nehabilitirani) učitelji ne pridobivajo velikega števila predmetov kar avtomatično, torej morajo ustrezati tudi dodatnim kriterijem: imeti morajo interese po prisvajanju predmetov, ustrezen status (doktorat, redna zaposlitev itd.).

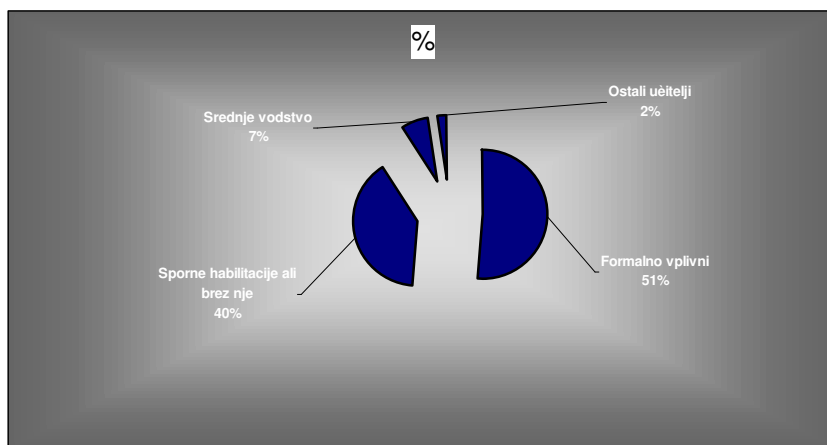
Tabela 4.2: Obseg in deleži reprodukcije neznanja po kriteriju zakonskih normativov po posameznih skupinah redno zaposlenih učiteljev na FPP v študijskem letu 1997/98

Učitelji	Število učiteljev	Ure reprodukcije neznanja	%	Število predmetov	Število predmetov na učitelja
Formalno vplivni	5	2.865	51,0	64	12,8
Sporne habilitacije ali brez nje	5	2.235	39,9	32	5,3
Srednje vodstvo	5	395	7,0	36	7,2
Ostali učitelji	* 8	120	2,1	32	4,0
Skupaj	23	5.615	100,0	164	6,8
Od tega ponavljajoči se predmeti				41	
Skupaj predmeti				123	

Vir: avtorja

Opomba: Vključen je še 1 asistent, ker je v Seznamu predavanj objavljeno, da je poleg za vaje zadolžen še s predavanji. V tabeli so podani redno zaposleni visokošolski učitelji (22) in 1 asistent (skupaj 23). Če k 23 visokošolskim učiteljem dodamo še 6 asistentov dobimo skupno število redno zaposlenih, to je 29.

Reprodukcijo neznanja po **kriteriju zakonskih normativov** posameznih skupin učiteljev v študijskem letu 1997/98 in njene deleže prikazujeta Tabela 4.2 in Slika 4.2. **Od 14.925 ur letnega programa v študijskem letu 1997/98 so reproducirali redno zaposleni učitelji (brez upokojujencev itd.) 5.615 ur (37 %) neznanja. Pet formalno najvplivnejši učiteljev in pet najmanj vplivni skupaj so reproducirali 91 % tega neznanja, ostalih 13 učiteljev pa so reproducirali 9 % neznanja, od tega srednje vodstvo 7,2 %.**

Slika 4.2: Deleži reprodukcije neznanja po kriteriju zakonskih normativov po posameznih skupinah redno zaposlenih učiteljev na FPP v študijskem letu 1997/98

Obremenitve s predmeti niso porazdeljene enakomerno, kot je to običajno v šolah (tudi za FPP do študijskega leta 1997/98), marveč po družbeni moči: vplivni učitelji 12,8 predmetov, nevplivni 4. Le 8 od 23 učiteljev so imeli dovolj družbene moči (rezistence), da so bili nosilci manj kot 5 predmetov, kar jim je uspelo brez dodatne družbene moči, ki izvira iz funkcije v organizaciji.

Vplivnost učiteljev temelji predvsem na funkciji v organizaciji, ki nima praktično nobene zveze z učenjem⁴⁴, zato lahko govorimo o managerski, ne pa pedagoški delitvi pedagoških obveznosti in managerski reprodukciji neznanja.

Vplivnost učiteljev ne temelji na stopnji strokovne izobrazbe (doktoratu znanosti). Redno zaposleni učitelji z doktoratom znanosti so obvladovali 64 predmetov, kar na prvi pogled kaže na znatno družbeno moč učiteljev z nazivom doktor znanosti. Na drugi strani pa so učitelji z doktoratom znanosti in zelo skromno družbeno močjo, saj obvladujejo le 4 predmete. Doktorat znanosti (stopnja izobrazbe) je torej le potreben, ne pa zadosten pogoj za vplivnost. **Učitelj, doktor znanosti si mora pridobiti tudi vodstveno funkcijo, da si zagotovi dovolj družbene moči, da lahko pridobiva nove predmete.**

Značilen je primer **učiteljev z nazivom doktor znanosti, ki nimajo habilitacij ali pa so le-te neustrezne**. Zaradi tega jih uvrščamo v razred družbeno najšibkejših učiteljev. V normalnih šolskih sistemih bi ti nevplivni učitelji opravljali kvečjemu zelo omejen obseg dela v zelo omejenem obdobju. V proučevanem primeru pa družbeno najšibkejši učitelji, ki domnevno ne izpolnjujejo zakonskih pogojev za učenje, obvladujejo po 20 predmetov in opravljajo vodstvene funkcije na FPP. Pojav je mogoče pojasniti z interesi najvplivnejših učiteljev. **Vplivni učitelji so omogočili družbeno najšibkejšim (nerezistentnim) učiteljem, ki imajo nazive doktor znanosti:**

- delo v senatu. V senatu, ki ima 8 članov, so bili domnevno protizakonito 4 učitelji brez ustreznih habilitacij, torej družbeno najšibkejši. Taka sestava senata je ugodna za najvplivnejše učitelje, saj jim ni treba deliti oblasti s srednje vplivnimi učitelji; če upravne funkcije delijo z najšibkejšimi, celo povečujejo svojo družbeno moč, ki izvira iz funkcije, ki jo opravljajo,
- nosilstvo velikega števila predmetov. V študijskem letu 1998/99 so bili učitelji iz sloja družbeno najšibkejših nosilci 48 predmetov, kar je povprečno 12 predmetov na učitelja. Vplivni učitelji tako posredno preko družbeno najšibkejših učiteljev obvladujejo tudi druge predmete: zlahka jim jih odvzamejo ali dajo nove itd. Značilen je primer prof. dr. M. Z., ki je imel v študijskem letu 1997/98 le 5 predmetov, že za naslednje leto pa je bilo objavljeno, da obvladuje 20. To je predvsem

⁴⁴ V nekaterih ustanovah večino teh funkcij opravlja manager.

posledica javno objavljenega pojava "superučiteljev", zaradi česar so se morali vplivni univerzitetniki v študijskem letu 1998/99 odreči nekaterih predmetov. Svoje število predmetov so zmanjšali s 64 na 56, s preostalimi pa so obremenili manj vplivne, ki se jim je število predmetov skoraj podvojilo (s 27 v študijskem letu 1997/98 na 48 v študijskem letu 1998/99).

Neposredno in posredno je 5 najvplivnejših učiteljev obvladovalo 91 (64 + 27) predmetov v študijskem letu 1997/98 s 6.225 (4.365 + 1.860) urami. Vsak je torej obvladoval sebe (300 ur) in še 3,15 učitelja. Iz podatkov izhaja, da družbena moč učitelja temelji predvsem na funkciji, ki jo ima na fakulteti, strokovni nazivi so le pogoj za zasedbo funkcije.

Z družbeno nemočnimi učitelji so vplivni učitelji nadzorovali fakulteto. Pa ne le to, saj so **ogrožali tudi zakonitost njenega delovanja**, ki predvideva, da FPP izvaja vsaj 2/3 programov z lastnimi habilitiranimi učitelji in sodelavci.

Komisija UL je konec leta 1999 ugotovila, da si morajo vsaj 4 učitelji FPP pridobiti veljavno habilitacijo UL. Ministrstvo za šolstvo vodi evidenco kadrov, v katero sodi tudi doseženi naziv. Dolžno je kontrolirati, če se na zavodih spoštujejo z zakonom predpisani normativi. Iz ugotovitev komisije izhaja, da **ni bila opravljena kontrola MŠŠ**.

5. EKONOMSKI VIDIK PRISVAJANJA MOČI

Javne visokošolske in raziskovalne zavode v Republiki Sloveniji praviloma financira država preko proračunske porabe. Informacije in znanje so **javna dobrina**, namenjena rasti družbene produktivnosti in s tem njene blaginje. Tudi izvajanje izrednega študija vsebuje lastnosti javnega, čeprav ga financirajo študenti s šolninami. Javnost izhaja iz organizacije izobraževalnega procesa in iz javno veljavnega spričevala.

Izobraževalna dejavnost je izrazito delovno intenzivna dejavnost, saj se odvija v tesnem medsebojnem odnosu učitelj učenec. Output sistema je pridobljeno znanje posameznega udeleženca. Zanima nas, **če se v sistemu proizvaja z minimalno predpisanimi standardi**: Predpostavljamo, da je država, z določitvijo minimalnih standardov, predhodno že določila obseg in kvaliteto znanja diplomantov v mejah razpoložljivih virov.

Izhajamo iz koncepta integralnosti pedagoškega dela in iz odgovornosti nosilcev predmetov, ki jih kot minimalni standard predpisuje slovenska visokošolska zakonodaja. **Dani standardi nam predstavljajo merilo oz. razmejitev med reprodukcijo znanja in reprodukcijo neznanja.**

Pedagoška destrukcija, ki se kaže najbolj v velikem številu predmetov in izredno visokih nadobremenitvah tipična prav za najvplivnejše učitelje, je posledica **pridobitništva vplivnih univerzitetnikov**. To je v praksi FPP najbolj vidno iz dogajanja **pri izrednem študiju**:

Visokošolski program Tehnologija prometa se v tretjem letniku deli na več modulov (smeri): Splošni, Cestni, Železniški, Letalski in Pomorski promet, PTT in Zavarovalna tehnika. Obseg ur programa Tehnologije prometa s splošnim modulom v tretjem letniku je 1.995 ur (brez obvezne prakse), torej obsega nekaj več kot 11% objavljenih programov šole (16.950 ur). Izvaja se kot redni in izredni študij⁴⁵. FPP je v šolskem letu 1998/99 izvajala skupaj 1.144 ur neposrednega pedagoškega dela tega programa na izrednem študiju v centrih Portorož, Ljubljana in Celja, kar je podano v Tabeli 5.1.

Večino visokošolskega programa (TP) so izvajali vplivni univerzitetniki, saj so 3 senatorji oz. učitelji z nazivom docent in več pokrivali kar 38 % ur (440 ur), vseh 7 sodelujočih senatorjev oz. docentov in več (vseh sodelujočih učiteljev pri tem izrednem študiju je bilo v šolskem letu 1998/99 16) pa 44% ur (480 ur), čeprav so najbolj obremenjeni z rednim pedagoškim delom in bi ga lahko prepustili v za to kvalificiranim predavateljem in višjim predavateljem.

⁴⁵ Ure izrednega dodiplomskega študija niso vštete v 16.950 urah.

Če 184 uram dela⁴⁶ prof. dr. M. B. na izrednem visokošolskem študiju Tehnologije prometa s splošnim modulom dodamo 300 ur obremenitve na rednem študiju⁴⁷, ugotovimo, da je neposredna obremenitev prof. dr. M. B. znašala lahko tudi 484 ur, ali 2,69 krat več, kot je zakonska norma (180 ur). Vsaj teoretično (iz objav UL) lahko sklepamo, da se je v konkretnem primeru reproduciralo 1,69 krat več neznanja⁴⁸ kot znanja. Visokošolski študij v obsegu 184 ur bi lahko izvajal tudi predavatelj brez naziva doktor znanosti, zato razlog za izredno veliko obremenitev ne moremo iskati v pomanjkanju vrhunskih strokovnjakov.

Tabela 5.1: Razvrstitev programiranih obremenitev nosilcev po študijskem koledarju za izredni študij v študijskem letu 1998/99 za visokošolski program Tehnologije prometa, vključno s splošnim modulom

Visokošolski učitelji	Programirane ure predavanj	Normativ neposrednega pedagoškega dela	Indeks obremenitve na normativ
Senatorji oz. redni in izredni profesorji, docenti	664		
Prof. dr. M. B.	184	180	102,22
Doc. dr. M. B.	128	180	71,11
Prof. ddr. J. U.	128	180	71,11
Doc. dr. M. P.	64	180	35,56
Prof. dr. M. Z.	64	180	35,36
Prof. dr. L. J.	48	180	26,67
Prof. dr. J. F.	48	180	26,67
Drugi učitelji	480		
Mag. A. P., VP	96	240	40,00
Mag. A. N., VP	64	240	26,67
Mag. I. O., VP	64	240	26,67
Dr. I. S., VP	48	240	20,00
T. M.	48	270	17,18
M. T.	48	270	17,18
Mag. E. T., VP	48	240	20,00
Dr. M. P.	32	240	13,13
Mag. M. J., VP	32	240	13,13
Skupaj	1.144		

Vir. Študijski koledar za izredne študente po visokem strokovnem programu v letu 1998/99, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za pomorstvo in promet, Portorož, 26.09.1998.

Vplivni univerzitetniki si izplačujejo na izrednem študiju honorarje, ki presegajo normative univerze in MŠŠ (tudi 41.190 SIT bruto na pedagoško uro), mnogim manj vplivnim predavateljem pa izplačujejo zelo nizke honorarje (tudi 5.300 SIT in celo manj) in so nižji od normativov (MŠŠ in univerze). **V primeru vplivnih univerzitetnikov so njihovi letni prihodki od rednega in izrednega študija vsaj v razmerju 1 : 1,42** (3.881.000 SIT bruto⁴⁹ : 5.520.000 SIT bruto⁵⁰) in skoraj dosegajo razmerje 1: 1,69, ki smo ga definirali kot razmerje med produkcijo znanja in neznanja. Po tem izračunu lahko sklenemo, da vplivni univerzitetniki pridobijo od skupnih letnih prihodkov iz pedagoškega dela bistveno več s produkcijo neznanja, kot s produkcijo znanja⁵¹. Dobički inštitucije so tako veliki, da vplivni univerzitetniki tudi manj vplivnim učiteljem izplačujejo dovolj visoke honorarje za izredno skromen obseg pedagoškega dela, ki so ga le-ti opravili s študenti.

⁴⁶ Po tolmačenju dekana FPP, prof. dr. S. P., je to le spodnja meja ur, ki jih mora učitelj izvajati. Dejansko naj bi v praksi imel še vsaj 10 ur dela z vsako skupino 30 študentov. Ocenjujemo, da bi se v tem primeru število ur dela vsaj podvojilo.

⁴⁷ Kot rečeno v praksi lahko učitelji delajo pri rednem študiju tudi do plačanih 300 ur. To potrjuje tudi izjava prof. dr. M. B. (Superučitelji ali slaba matematika, Delo, 19.9.2000), da profesor na rednem študiju tedensko lahko opravlja največ deset ur (300 ur letno), plačan pa je le za osem (240 ur letno). Zaradi že omenjenega posilstva velikega števila predmetov lahko domnevamo, da je prof. dr. M. B. opravila te ure.

⁴⁸ Preseganje normativov pomeni manjšo kvaliteto dela. To delo smo definirali kot reprodukcijo neznanja.

⁴⁹ Bruto plača višjega predavatelja v letu 1999 je bila 3.881.000 SIT.

⁵⁰ Po podatkih UL je vrednost pedagoške ure prof. dr. M. B., dekanice FPP, presegala 40.000 SIT. Če njene ure ovrednotimo po najnižji tarifi 30.000 SIT na pedagoško uro višjega predavatelja, dobimo letni znesek 5.520.000 SIT

⁵¹ V konkretnem primeru smo ocenili spodnjo mejo prihodkov po objavljenih tarifah višjega predavatelja, zato je mogoče, da so družbeno močni univerzitetniki na monopoliziranem trgu dosegali še večje reprodukcije neznanja.

Izredni študij prinaša zelo velik (prikrit) dobiček (pri nekaterih predmetih tudi več kot 54 % celotnega prihodka iz šolnin), s katerim tudi razpolagajo vplivni učitelji (senatorji oz. učitelji z nazivom docent in več).

Ekonomski interes vplivnih učiteljev je tako velik, da kaznujejo manj vplivne učitelje, ki ne želijo sodelovati pri izrednem študiju (čeprav so slednji preobremenjeni z rednim študijem in je zato dodatna preobremenitev očitno produkcija neznanja).

Izkoriščanje manj vplivnih učiteljev poteka tudi pri **rednem študiju**, saj primeri izračuna plač manj vplivnih učiteljev kažejo, da jim Univerza izplačuje bistveno nižje plače, kot dobi zanje proračunskega denarja. Za razliko plače iz rednega študija npr. za višjega predavatelja med koeficientom/ura 0,0197 (za 320 ur neposrednega pedagoškega dela) in 0,0091 koeficient/ura (za 660 ur neposrednega pedagoškega dela) se »popravljajo« dohodki učiteljev na izrednem študiju. Da bi zaslužili normalno plačo so **manj vplivni učitelji, kljub dobičkom inštitucije, prisiljeni sprejemati obvezo pri izrednem študiju, čeprav so praviloma preobremenjeni že z rednim.**

Visokošolski študij, ki je podrejen ekonomskim ciljem in ciljem vplivnih univerzitetnikov, vodi v **destrukcijo znanja tako pri izrednem kot rednem študiju, ter izločanjem (sankcioniranjem) učiteljev, ki se tej logiki upirajo. Vse to poteka z vednostjo in tihim pristankom (nereagiranjem) MŠŠ in vodstva univerze.**

Ekonomski interesi iz opisanih postopkov pojasnjujejo, da vplivni univerzitetniki FPP v opazovanem obdobju niso imeli ekonomskega interesa po sklepanju rednega delovnega razmerja z asistenti. S tem so reprodukcijo znanja zožili na usposabljanje možganov za »prebavo«⁵² informacij in reprodukcijo »fotokopij znanja«, oz. pospešili reprodukcijo neznanja.

6. ZAKLJUČEK

Monografija je vsaj na enem konkretnem primeru, vzetem iz prakse visokošolskega izobraževanja v RS, na primeru FPP, pokazala, da **so se študenti in javnost v RS ustrezno odzvali na politiko RS, da izboljša kadrovske strukturo in mrežo reprodukcije znanja.** FPP je od študijskih let 1992/93 do 1998/99 povečala število rednih študentov za indeks 314 (od 347 na 867), število izrednih pa za indeks 390 (od 191 na 745). Relativno je raslo predvsem število izrednih študentov, ki sami plačujejo šolnine. **Pogoji za šolanje so bili zelo neugodni, leta 1997 je bilo v Republiki Sloveniji le 8.223 kadrovske štípendije v primerjavi z letom 1990, ko jih je bilo 20.054. Vzporedno s tem pa se je v državi izvajalo socialno prestrukturiranje, ki je že leta 1998 razdelilo populacijo slovenskih državljanov na dve skupini: 10 % državljanov je prejelo 70 % vseh prihodkov, 90 % pa preostalih 30 %. V tem obdobju je državni dolg na prebivalca dosegel že 2.700 ameriških dolarjev⁵³. Podatki iz te monografije kažejo, da država ni usmerila prejete kredite v razširjeno reprodukcijo znanja (vsaj v konkretnem primeru).**

Iz navedenega sledi preprosta kalkulacija na primeru številnih izrednih študentov:

- dohodki študentov (ali tistih, ki jih vzdržujejo) so se močno zmanjšali,
- za šolanje so odšteli vsaj 800.000 SIT (če računamo še študijsko literaturo, potne stroške itd., so bili njihovi izdatki še večji),
- država pa se je zadolžila za 2.700 \$USA (okrog 580.000 SIT). V času šolanja sta država in univerza neposredno obremenili izredne študente vsaj za 1.380.000 SIT.

⁵² Študentom je potrebno dajati občutek, da v procesu izobraževanja pridobivajo znanja, ki pa so "sterilna", v obliki "fotokopij", ki so sposobna multiplicirati "fotokopije".

⁵³ Po podatkih Ekonomskega inštituta pravne fakultete, MAG 14/2000.

Družbeno zelo močna univerza in njen partner država, pa so jim (družno) pripravili:

1. Destruktivne pogoje študija in zaslužkarske cene pedagoške storitve

- Učitelji, ki na relativno nenadzorovanem izrednem študiju lahko zaslužijo tudi 1 mio SIT mesečno (3 weekende po 8 ur je 24 ur krat 41.000 SIT je 984.000 SIT= cca 1 mio SIT) (niso všteti redna plača, honorarji iz raziskovalnega dela itd.),
- Pri rednem študiju lahko učitelj za 2-3 ure pedagoškega dela (8-12 ur na teden) zasluži mesečno brutto cca. 350.000 SIT, na izrednem študiju pa za isti obseg izključno pedagoškega dela prejme cca. 600.000 SIT bruto. Reprodukcijska neznanja je mnogo donosnejša kot reprodukcija znanja. Reprodukcijska neznanja je tesno povezana z vplivnostjo učitelja, le-ta pa temelji predvsem na vodstveni funkciji v organizaciji.
- Po zakonskih normativih MŠŠ imajo učitelji za polno plačo obveznost povprečno 2-3 ure neposrednega dela v predavalnici na dan. Če delajo 1,3 do 2 krat več, to je 4 ure dnevno imajo povprečen delavnik 16 ur na dan in zaslužijo vsaj 1.35 mio SIT bruto (redna plača in pogodbeno pedagoško delo). Tako »dvojno« količino pedagoškega dela je težko uresničiti kontinuirano eno leto ali več, da o kvaliteti niti ne razpravljamo. Da bi se izognil takemu v kvantitativnem in kvalitativnem pogledu spornemu načinu dela, je zakonodajalec predpisal povprečno 2-3 ure dnevno predavanje in/ali vaj (8 – 12 ur na teden), pri katerih je še mogoča dovolj kvalitetna reprodukcija znanja, zato **pedagoške ure nad povprečno 2-3 ure dnevno (8-12 ur na teden) uvrščamo v reprodukcijo neznanja**. V bolj strogi varianti, pa že tisto delo nad »6 oz. 8 urami na teden« uvrščamo v reprodukcijo neznanja. V najstrožji varianti pa bi lahko rekli, da ni dovolj kvalitetno delo tistih, ki delajo celo leto povprečno »16 ur na dan« in da v normalnih tržnih pogojih ne bi mogli prodati niti delčka svoje storitve, torej je njihovo celotno delo ničvredno, v šolstvu pa s to destrukcijo lahko zaslužijo mesečno 1.35 mio SIT bruto.
- Razmerje med reprodukcijo znanja in reprodukcijo neznanja pri vplivnih učiteljih presega tudi 42 : 58, pri nevlivnih pa dosega tudi 36 : 64. Že letni prihodki iz pedagoškega dela nevlivnih višjih predavateljev lahko presegajo 9.400.000 SIT, ob tem pa visokošolska inštitucija izkazuje tudi nad 30 milijonov SIT dobička.
- Čeprav je predvideno, da opravijo učitelji z višjimi nazivi manj pedagoških ur (večja kvaliteta dela), podatki kažejo, da opravijo prav oni največ »nadur« in da jim cena ure raste z večanjem števila ur: za delo povprečno 2 uri dnevno prejmejo mesečno po 350.000 SIT bruto, za povprečno 2 uri nad omenjenimi 2-3 urami pa prejmejo mesečno kar 600.000 SIT bruto.

2. Študijske programe z reprodukcijami neznanja v praksi šol

- Študijske programe obvladujejo vplivni univerzitetniki, ki družbeno moč pridobivajo s tem, da v izvajanje programov vključujejo tudi neavtonomne učitelje, kot so anonimni izvajalci, upokojenci, ceneni učitelji (le) s Hrvaške, učitelji brez habilitacije in učitelji brez ustrezne habilitacije... .
- Univerza (sistematično, več let) objavlja podatke, da za 15 ali 18 ali celo 19 predmetov skrbi en sam visokošolski učitelj, praviloma tisti z večjo družbeno močjo, ki izvira iz funkcije pri vodenju šole. Le-ti imajo po zakonskih normativih manjše pedagoške obveznosti. Praksa pa kaže ravno obratno: obvladujejo tudi do 19 predmetov. Letnih 300 nadur, ki jih opravijo na rednem (ali izrednem) študiju pa lahko zaradi velikih obremenitev štejejo za produkcijo neznanja. V mednarodnem merilu take diplome nimajo nobene vrednosti.

- Vzpostavili so take pogoje dela, da učitelji na šolah pridobivajo družbeno moč na načine, da ne spoštujejo pravni red, da zaničujejo univerzitetno etiko, da ustvarjajo zaslužke na račun reprodukcije neznanja.
- Omogočajo (verjetno celo vzpodbujajo) »avanturistične« spremembe študijskih programov, ki v dveh letih (študijski leti 1997/98 – 1995/96) na eni inštituciji po številu ur narastejo kar za 187 %. V istem obdobju je število študentov poraslo za indeks 128,72 %⁵⁴, zaposleni visokošolski učitelji in sodelavci za polni delovni čas pa za indeks 121,74 %⁵⁵. Za ekonomiko znanja to pomeni prelivanje javnih sredstev (proračunskih in prihodkov iz izrednega študija) v individualno porabo družbeno močnih visokošolskih učiteljev.
- Zaslužki vplivnih univerzitetnikov od izrednega študija so veliki. Kljub temu, da bi morali omenjeni podatki biti javni, vsaj za sindikat, saj se trošijo javna sredstva, jih odgovorni subjekti ne objavljajo, celo subjekti nadzora ne reagirajo ali reagirajo zelo počasi pri ugotavljanju njihovih obsegov.
- Vlaganja v infrastrukturo so izredno skromna, kot da so usmerjena v reševanje videza ne pa dejanskih potreb. Knjižnice, oprema in laboratoriji so revni ali pa jih sploh ni.
- Odgovorni za vse te »podvige« ne odgovarjajo. Univerza že več kot dve leti ni rešila niti tistih problemov, ki so v celoti v njeni pristojnosti, to so habilitacije učiteljev, da o usposabljanju mladih visokošolskih učiteljev ne govorimo.

Očitno je politika razvoja RS, vsaj v konkretnem primeru iz prakse, krepko v korist državnega aparata in univerz. Za študente, bodoče ustvarjalce, dolgoročno pa pomeni lahko pravo katastrofo. Obeta sem jim »diplomirana nepismenost« v stroki, za katero so se usposabljali. Še več, v svojem okolju bodo multiplicirali vzorce njihovega šolanja ter preprečevali inovacije in poskuse razvoja, ki jih sami ne bodo znali obvladovati.

»Nemoč« odgovornih pri reševanju problema FPP kažejo, da primer verjetno ni osamljen, ampak je konkreten »primer FPP« le eden od načinov dela na univerzi in visokem šolstvu v RS. Dozdeva se, da je pozornost vplivnih visokošolski učitelji usmerjena predvsem na pridobivanju in zadrževanju monopolnega položaja. Naloge, ki jih imajo v družbeni delitvi dela, pa so za njih in za državni aparat le demagoška pretveza, s katero v imenu »dosežene stopnje znanja«, dokazljivo z nazivom, hočejo obvladovati širše množice ljudi.

Metodologija in rezultati, ki so predstavljeni v tej monografiji, bi lahko uporabljali komisije za študijske programe FPP in UL ter Svet za visoko šolstvo pri MŠŠ. Namenjeni so tudi organom nadzora visokega šolstva v RS.

⁵⁴ Število študentov na FPP za študijsko leto 1995/96 = 1.316; za študijsko leto 1997/98 = 1.694.

⁵⁵ Redno zaposleni visokošolski učitelji in sodelavci na FPP za študijsko leto 1995/96 = 23; za študijsko leto 1997/98 = 28. Skupaj visokošolski učitelji in sodelavci na FPP za študijsko leto 1995/96 = 53; za študijsko leto 1997/98 = 66. Skupaj zaposleni redni in izredni profesorji in docenti za polni delovni čas na FPP za študijsko leto 1995/96 = 9, za študijsko leto 1997/98 = 10. Zaposleni višji predavatelji za polni delovni čas na FPP za študijsko leto 1995/96 = 9, za študijsko leto 1997/98 = 8.